

št. 1-4; kopl.

GORISKA KNJIZNICA

Per 1303/1975/76

10012639

COBISS •

IZVIR

Š.Č. AJDOVŠČINA

1303

1975

P 1303 / 1975 / 76

D P 12.639 / 1980

2 4 . o k t o b e r 1 9 4 5

Dan, ko je začela veljati ustanovna listina združenih narodov.

Petdeset milijonov ljudi, ki so padli na fronti, gnili po koncentracijskih taboriščih, bili partizanski boj, bili žrtve bombardiranja, je bilo potrebnih, da se ljudje priznali mir za najvišjo vrednoto. Hlastali so po njem bolj kot po kruhu, ljubili se gabolj kot sebo. Preveč drag je bil, preveč je zahteval zase, preveč ljudi mǎ je bilo darovanih. Nalogo obrambe miru in varnosti so s podpisom ustanovne listine sprejele članice OZN.

Ljudje so bili še vedno otopeli od vojne, ko se je začela spuščati mednje železna zavesa. Pred mir so predstavniki volelil ponovno narisali vprašaj. Pred svetom je zijala še globlja praznina, grozilo še strahotnejše uničenje.

Človeštvo je začelo iskati novo pot, pot trdnjšega miru. Osvobajali so se narodi Afrike, Azije, Latinske Amerike. Jugoslavija jim je pokazala, kako se je treba boriti za mir, neodvisnost in svobodo. V svetu nasprotij blokoveke politike, v času hladne vojne je tekla zibelka državam tretjega svete. Njihovo včlanjenje v OZN je pomenilo konec glasovnega stroja volelil in uspostavitve pravičnejših mednarodnih odnosov.

Ljudje so morali iskati mir. Zaradi petdeset milijonov ljudi, zaradi ras in spominov, zaradi gorja, zaradi prihodnosti. Iskali so ga med vojno in po njej. Ker sta ta- jenje in teptanje človekovih pravio pripeljala do takšnih barbarskih dejanj, ki se jim upira vest človeštva, je v ljudeh rasla vera v Dolino miru. V svet, kjer bi bili ljudje resnično enaki, kjer bi prosto govorili in verovali brez strahu in revščine, kjer bi bili moški in ženske resnično enakopravni, kjer ne bi bilo razlik med rasami in narodi. To bi bila dolina brez topov in atomskih bomb, dežela družbenega napredka in ustvarjanja boljših življenjskih pogajev v smeraj večji svobodi. Ljudje bi bili prijatelji, bratje, nihče ne bi sanjal o krvi in dimu. Ne bi nam grozilo uničenje zaradi lastne sebičnosti.

2 4 . o k t o b e r 1 9 7 5

Ljudje bi morali upanje v dolino miru spremeniti v življenje miru. Zaradi žrtv na Bližnjem vzhodu, Cipru, Vietnamu, Čilu, Španiji...

POROČILO O DELU OOKZSMS GVPA

Dne 26. septembra 1975 ob 15. uri je bila v kinodvorani v Ajdovščini mladinska konferenca gimnazijcev gimnazije "Veno Filon". Udeležile se je okrog 240 dijakov. Konferenca je potekala po ustaljenem vrstnem redu. Najprej je delavno predsedstvo razrešilo stare predsedstvo OOKZSM, nato pa so bile volitve v novega.

Medtem, ko je volilna komisija preštevala glasove, je predsednik starega predsedstva Darko Bavčar podal naslednje poročilo:

"V prejšnjem šolskem letu je delo MO na naši gimnaziji zaživelo, v letnem pa smo se potrudili, da bi aktivnost še izboljšali. Že v začetku smo obdelovali novi statut ZSMS. Po kongresu smo se seznanili z akti sprejetimi na njem ter se vključili v reorganizacijo OOKZSMS Ajdovščina.

Že jeseni smo sklicali mladinsko konferenco našega ŠC, s katero smo želeli pritegniti čimvečje število mladincev k delu naše organizacije. Na njej smo mladinci pokazali, da želimo odločiti o naših problemih, vendar pa želimo pomoč starejših in bolj izkušenih. Sklepi mladinske konference so postali temelj programa naše mladinske organizacije.

Najvažnejši problem po konferenci je bila nevzdržna prostorska stiska v dijaškem domu. To nalogo smo začeli reševati zelo resno. Povezali smo se z vodstvom dijaškega doma ter kljub velikim težavam le uspeli pridobiti nekaj prostorov, s katerimi smo ta problem začasno rešili.

Do sredine šolskega leta se je naša mladinska organizacija imenovala OOKZSMS Ajdovščina. Tokrat pa smo se na seji predsedstva odločili, da zaradi težav pri sestajanju in različnih problemov razdelimo osnovno organizacijo ŠC na OOGVP, učenci poklicne šole pa naj bi ustanovili svojo OO v dijaškem domu. Obljubili pa smo, da bomo pri delu še naprej sodelovali in si pomagali.

V septembru smo se mladinci gimnazije udeležili proslave ob 30-letnici velikega zborovanja v Šmarjah. V oktobru smo organizirali solidarnostno akcijo s koroškimi Slovenci. Po ulicah Ajdovščine smo protestirali proti avstrijski politiki do Slovencev v zamejstvu ter obsodili početje neonacističnega delovanja.

Ene najhujših točk v organizaciji je bilo informiranje. Kljub temu, da smo imeli lastno oglasno desko, je bila ta pogosto prazna. Za slabo informiranje pa ni krivo le predsedstvo, saj se mladinci kljub vabilom nismo preveč zanimali za delo predsedstva.

Pratek in vir informacij bi lahko bile tudi mladinske ure, vendar večina teh ur propade ravno zaradi neresnosti in premajhne samo-discipline večine dijakov. Najprej smo poskušali z mladinskimi urami, ki so jim vodili učenci sami, vendar smo morali kmalu ponovno povsbiti k sodelovanju razrednika. Tretji vir informacij bi lahko bilo šolsko glasilo. Izvir, ki ga je izdala OO kljub številnim poskusom in prispevanjem članov predsedstva pa je zaradi neizkušenosti in neresnosti izšla le ena številka.

Naši najmlajši člani, učenci I. letnikov gimnazije pa so se udeležili delovne akcije Maleze 75, kjer so opravljali svoj obvezni praktični del pouka. Kljub težavam in napornemu delu je bilo več mladincev pohvaljenih. Zahvala za uspešno izvedbo akcije gre predvsem vodstvu šole.

Na lanski konferenci smo ugotovili, da je sodelovanje z delavske mladine in predstavniki JNA nezadostno. Zato smo se povezali s predstavniki JNA v Ajdovščini in skušali z njimi navezati stike. Žal nam njihov neresnost onemogočila sodelovanje vsaj na športnem področju. Po neuspešnih poskusih v Ajdovščini so nam priskočili na pomoč vojaki-tankisti iz Vipave. Z njimi smo pripravili srečanje v vojašnici. Naše sodelovanje smo želeli razširiti tudi na zabavno kulturno področje, vendar nas je ob naši zavzetosti ob koncu šolskega leta in njihovi manjšavi generaciji prehitelo poletje.

Poročilo je dobro in pričakovali smo živahno diskusijo, te pa ni bilo, ker se vedno kaže na neaktivnost gimnazijcev.

MAR Z MLADINI DELAVCI NE MOREMO NAJTI STIKA?

K pisanju se nas spodbudila besede predstavnika mladih delavcev, izrečene na mladinski konferenci. Dejal je, da se jim mi, dijaki zdimo privilegiran razred, ker se z njimi "nočemo" družiti. Kot dokaz je navedel naše nezainteresiranost. Tudi mi se tega zavedamo, vendar ne leži vsa krivda na naših ramenih. Delavci nas sami sprejemajo kot privilegirano skupino, zato tudi zahtevajo, da mi damo pobudo za medsebojno sodelovanje. Njihovi "manjvrednostni kompleksi" jim namreč ne dopuščajo, da bi sami iskali stike z nami. Seveda pa morajo razumeti tudi naše delovne pogoje. Njihov delovnik se ob 14^h z odhodom iz tovarne konča, naše delo pa se noma lokrat ob 13^h z odhodom iz šole šele začne. Trdno smo prepričani, da delavca ni mogoče enačiti z dijakom. Zaradi različnega načina življenja in dela se naši interesi marsikje in marsikdaj razhajajo. Obema, delavcu in dijaku se zahoče zabave, le da si jo delavec mogo lažje

privoščji, dijak pa mora plesati po glasbi šolskega zakornika. S tem se nočemo posluševati kilavih izgovorov, pač pa se moramo spoprijeti z dejstvi. In le-ta nam povedo, da je sodelovanje med mladimi delavci in dijaki s pomočjo gimnazijskih organov (MA in DS) zelo težko. Sodelovanje je praktično možno le v interesnih skupnostih. Gimnazijski krošek, naj bo kakrnekoli vrednosti ne bo pritegnil mladega delavca k sodelovanju. V njem je namreč zakoreninjeno, da smo gimnazijci umsko sposobnejši od njih, čeprav tega javno nočejo priznati. Sami pa se smatrajo in nam skušajo tudi dokazati, da so fizično razvitejši in močnejši od nas. Prepričujejo se, da je fizična moč za življenje potrebnejša. To smo občutili dijaki na praksi, ker smo jih imeli priložnost spoznavati na njihovem delovnem mestu.

Ostaja nam še ena možnost; sodelovanje na športnem področju. To pa je premalo. Šport je v bistvu borba. Prišli bi, se borili za zmago in odšli; mogoče kot zmagovalci, moče kot poraženci. Naše poti bi se zopet razhajale.

Torej nam ostaja edina možnost: sodelovanje v društvih. Za to pa smo dijaki nezainteresirani.

SODELOVANJE MED "KAŠ" IN GIMNAZIJO "VENO PILON" AJDOVŠČINA

To pisanje o "sodelovanju" med Klubom ajdovskih študentov in Gimnazijo "Venc Pilon" v Ajdovščini bo skušalo predvsem na kratko opisati kar smo doslej storili. Jasno je, da bo enostransko in kar se preteklosti tiče mogoče nepopolno, kajti govorim lahko le o času, ko sem z delom študentskega kluba seznanjen. Ko sem bil še dijak, sem nekajkrat slišal o nekakšnem študentskem klubu, ki zajema samo ajdovske študente v Ljubljani, in sicer na vsakoletnem seminarju v Ajdovščini, informativnem dnevu z gimnazijci (IV. letnik) ter na plesu. Pred štirimi leti pa se je aktivnost ajdovskega kluba zelo povečala, obenem pa potreba po širšem in globljem sodelovanju z gimnazijci, ki v vse večjem številu zapolnjujejo naše vrste. Žal je ostalo le pri potrebi. Sodelovanje je ostalo na starem nivoju: informativni dnevi, eno športno srečanje in s tem je bilo našega kontaktiranja konec.

Pričakovali smo vsaj malo iniciative s strani gimna-

si jeev, vendar smo še vedno prisiljeni sami odločati o tem, kaj dijaki od nas pričakujejo in zahtevajo.

Tudi letos smo si predstavljali, da bo program sodelovanja nastal med gimnazijci (to sem v imenu kluba razložil na konferenci OO ZSMS gimnazije "Veno Pilon" v Ajdovščini); mi bi sestavili svoj program, oba bi potem na skupnem sestanku uskladili. Na tak način bi nastal enoten načrt dela za leto 1975/76, ki bi zajemal težnje študentov in dijakov ajdovske gimnazije.

In še kaj bi letos po našem mnenju počeli:

1. INFORMATIVNO SREČANJE

Vsekakor je najpomembnejše informativno srečanje z dijaki IV. letnika, vendar kaže, da z informacijami z naše strani zelo slabo prodremo, kajti v Ljubljani se novopečeni bruci največ ukvarjajo s tistimi problemi, o katerih se prvenstveno (lahko trdimo lokalno) obveščeni. To se je jasno pokazalo prav letoš, ko je večina ostala brez stanovanj v ŠN, čeprav smo se dvakrat srečali in o tem največ govorili. To velja tudi za informacije na posameznih fakultetah in višjih šolah, ker ni vidnih rezultatov. Mislim pa, da so informacije o tem pomembne (kljub nekaterim mnenjem, da je dijak ob vstopu na fakulteto zasičen z informacijami), ker jih posredujejo študenti, ki neko določeno smer študirajo, torej je to druga plat medalje, ki jo dijaki "ugledajo" ob informativnem dnevu na fakulteti. Sestanek med študenti in dijaki bi moral biti po informativnem dnevu na fakulteti, in sicer čimprej. Obenem bomo dosegli, da bodo naše besede še žive (ali pa ne), ko bodo dijaki izbirali svojo smer študija, iskali stanovanje.

2. ŠPORT

Na športnem področju naš klub predvideva v letošnjem letu turnir v rekometu in košarki v Ajdovščini. Najverjetneje novembra meseca. Na njem naj bi sodelovali: KAŠ, Klub študentov občine Trbovlje, Klub žalskih študentov in Gimnazija "Veno Pilon" Ajdovščina.

Organizacija turnirja naj bi bila skrb študentov in gimnazijcev, ki bi posodili žoge in pa prostor za slačilnico. Zvečer bi imeli ples v Domu JNA.

3. KULTURNO PODROČJE

Glede sodelovanja na področju kulture so naše možnosti manjše predvsem zaradi oddaljenosti. Vseeno pa bi skušali narediti čimveč. Mogoče bi organizirali literarni večer s kakim slovenskim pesnikom, pisateljem (mogoče kaj skup-

nega) ali kaj podobnega. Tu bi upoštevali predvsem želje dijakov. Predlagamo še, da bi izdali skupno številko vašega šolskega glasila IZVIR. Prosimo vas še, da nam od vsake številke pošljete vsaj nekaj izvodov (če je možno).

4. RAZNO

Pod razno mislimo vse ostalo: dobrodošel bi bil en družaben večer nekje v Ajdovščini, obojestransko informiranje o delu in akcijah, ki jih pripravljate vi na gimnaziji ali mi v Ljubljani. Pomembna bi bila izmenjava stališč v zvezi s problematiko v občini, splošnim političnim stanjem v svetu ipd.

Za IO KAŠ
Mermolja Ivan

SAMA S SEBOJ

Sem res le nekdo,
nekdo, ki živi,
nekdo, za kogar se nihče ne zmeni?
Sem res le nekdo,
nekdo, ki trpi,
nekdo, ki ljubi,
a tega ne more nikomur povedati?
Sem res le nekdo,
nekdo, ki hoče nekaj,
nekdo, ki si želi biti Nekaj,
a mu to ne uspe?!

POKONČNI TOPOL

Jaz sem topol samujoč, ki ne seje in ne žanje. Toliko obupa, strahu in žalosti je v tem verzu, kako velike mora biti rasečaranje človeka, ki ga je življenje prisililo, da je sklo-

nil glavo, da se je po neštetih neuspešnih poskusih dviganja, iskanja smisla in sreče onemogel zgruditi na tla in si obljubil, da ne bo nikoli več poskusil, da se bo vdal v usodo in da "čez tebe več ne bo, sovražna sreča, iz mojih ust prišla beseda žala". In tako strašna je zavest, da ne živiš več, da nisi nikomur potreben, da ne moreš več ustvarjati in verovati, da je vsega konec.

Ampak, konča ni, ne sme ga biti. Živeti je dolžnost, zato, ker živimo, zaradi ljudi okrog sebe in zaradi nas samih. In nimaš pravice reči, da te nihče nima rad in da nisi nikomur potreben, če nikomur ne daješ ljubezni, če mirno stojiš ob strani in puščiš, da življenje teče mimo tebe, ker si pač "topol, ki ne seje in ne žanje". Vsak ima pravico živeti in biti svoboden, vendar ima vsak tudi dolžnost in to dolžnost moraš čutiti v sebi, moraš dajati ljudem in tudi oni bodo dajali tebi. Kajti življenje te nikoli tako ne razočara, da ti ne bi ničesar ostalo. Samo poiskati je treba in spet začeti graditi. Nihče ti ne bo podaril sreče; "do vsega lepega vodijo strme stopnice. In ti hodiš, hodiš po teh stopnicah, včasih se ti zazdi, da si prišel že na vrh, pa se stopnice nenadoma podaljšajo in naenkrat na tej dolgi poti, se ti utrne košček sreče in prav ta ti da moč, da hodiš naprej..." Živeti za tisti košček sreče, za trenutke, ki so tako veliki in ki ti jih ne sme zagreniti misel na jutri, ko boš spet sam hodil po stopnicah življenja. In verjeti, verjeti v ljudi, v življenje, v sonce, ki vsak dan vzhaja in zahaja, verjeti v jutranjo zarjo, s katero bo pozabljena vsaka dolga noč, s katero se bo rodil nov človek in začelo novo življenje. Moraš najti smisel in če ga iščeš, če se boriš zanj, ga boš našel. Samo močan moraš biti in ljubiti moraš. "Nekoga moraš imeti rad, pa čeprav trava, reka, drevo

slab kamen. Nekomu moraš, moraš, to je kot kruh, kot požir-
na voda, moraš dati svoje oblake, svoje drzne ptice sanj,
svoje plake ptice nemoči. In vedi, da so jih ljudje potreb-
ni, bolj kot trave, reka, drevo in kamen. Le obstati ne smeš
nikoli, ne smeš obležati kot drobna ptica brinjevka, neiz-
pet in neizrabljen, kajti če to narediš, si kriv pred ljud-
mi in pred samim seboj. "Ne, jaz nočem še umreti, saj še
sije zlato sonce, saj mladost me drzna sorenija, saj so cilji
šepred mano, ne, jaz nočem še umreti!"

P R E M A L O   J E   Z V E Z D N I H   N O Č I

S hitrimi koraki se odpravim iz šotora, ne da bi kdorkoli
od prijateljev vedel, kam sem se tako nenadoma napotila.
Ne vidi se mi potrebno, da bi prijateljem pripovedovala,
kam sem se namenila sama ob tej večerni uri. Hodim po uli-
ci in se potihoma jezim na nove sandale, ki mi niso prav nič
všeč. Kako smo ljudje nezadovoljni z vsako malenkostjo!
Rokavca skušam na vse in odidem dalje. V luči se nekje
daleč pred mano prikaže odsev rdeče luči, ki baje sveti
iz disco-kluba. Zdaj sem tukaj sama, čeprav mi je obljubil,
da me pride pokat. Moje zbegane misli so venomer pri njema,
ki mogoče zdaj ne misli name, mogoče ljubi druge. Ne, to ne
morem in ne sme biti res!
Kam kdaj, toda prispela sem vred klub. Luč, glasba, zi-
banje tesno objavih parov - vse to me prebudi iz sanjarjenja.
Naljšo oklevam, toda nazadnje le vstopim. Prva me od naših
zagloda danjele, me pozdravi in povpraša po njenem bratu.
Ničemur hotela priznati resnice, zato sem ji rekla, da ni-
če sodelovala družčine, ki se mi je vsiljevala. In prav to je
izvrtek, da sem zdaj sama, prepuščena sebi. Svoje oči zapiči

vame, kakor bi vedela, da ji ne govorim resnice. Začutilim na sebi njen zaničljiv posmeh, ki me zbode v dno srca. Povsila sem oči, čez trenutek sem jih spet dvignila ter pogledala v Danjelin obraz. Iz njenih sivih oči je še vedno sijalo nezadovoljstvo. S pogledom je rinila vame in me nazadnje vprašala: "Ali veš kje je Matjaž?" "Ne, ne vem", sem zaskrbljeno odvrnila. Nasmehnila se je in rekla: "Ne, seveda ne veš. Toda, pomiri se! Nič hudega ni. Moj bratec..."

Moj pogled je postal vse bolj nemiren, z očmi sem begala po parih in nazadnje sem ga le zagledala. V srcu sem začutila bolečino, pekočo bolečino, v očeh so me zaskelsele solze, iz mojih ust je prišel vzdih. Bila sem kot osamljena, ničesar več nisem čutila, čeprav je Danjela stala ob meni in me držala za roko. V meni je vralo samo eno - lagal mi je! In čez nekaj časa sem se komaj zavedala in ugotovila, da je res, kar sem videla, čeprav nisem mogla verjeti. "Da, vse je resnica! Lagal mi je, moj Matjaž mi je lagal!" ponavljam komaj slišno. Danjela pa mi brez bolečine in nekak hladno reče: "Nikar se ne razburjaj zaradi tega, ni vredno, da bi si kvarila živce! Kar je bilo, je bilo! Kaj hočeš? Fanta ne moreš privezati nase, posebno pa še našega ljubljenska ne. Po vsej verjetnosti mu je bolj všeč tista črnopolta deklica, ker je danes cel večer z njo." V tem trenutku sem zasovražila Danjelo in črnopolto deklico in prej taki prijateljici! Najraje bi se zgubila od tod, najraje bi se vdrila v zemljo. Danjela - najboljša prijateljica in kako me je prizadela. Ne vem, če se bom kdaj potolažila, pa tudi, če se bom, ji tega nikdar ne bom oprostila. Preveč hudo me je prizadela, da bi ji še kdaj rekla prijateljica.

Kdaj ponovno pogledam po plesišču in ... ne morem verjeti - on me je opazil, zapustil deklico in v dolgih korakih se mi je približeval. Malo v zadregi se mi je približal, me prijel za roko in pogledal v oči, nato pa prav tiho rekel: "Oprosti mi,

to se je zgodilo prvič in zadnjič. Objubim ti! Saj veš, da te imam rad, da si sama edina sreča prav ti in nobena druga."

Iz njegovih oči sem spoznala, da mu je žal za vse, kar je storil. Zdaj stoji tu pred mano in me gleda naravnost v oči in jaz gledam njega: "Da, oprostim ti!"

Ne dolgo za tem sva lahkih korakov zapustila disco, se odpravila do parka in se usedla na klopec.

Bila sem srečna, da sem lahko v njegovem objemu, da ga lahko božam po mehkih lasih. Tako prijetno sem se počutila tukaj. Pobožal me je po lasih, me nežno objel in poljubil. Tokrat je bil ves svet samo najin. Iz disca pa je odmevalo: "To je bil tvoj dan ljubezni, najlepši dan, ki ne mine...!"

K A V O Z L A N O

Vsegoveod
zlikane srajce
poškrobljeni ovaalniki
čist namizni prt
papirnati bogovi
v svojih mislih pa
nikomur nič srca

nekje daleč
zmečkane rjuhe
popackan papir
slivnična napaka
neobrit obraz
v svojih mislih pa
tudi tebi del srca.

I G R A L C I

Gledal sem nekoč življenje skozi ključavnico.

Videl bolečino, jok, le malo smeha

čakal sem na vrsto

Tudi sam bom moral biti igralec

na tem velikem odru.

Igrali se bomo

življenje.

¶

I Z P O V E D

Pomlad,

življenje vstalo,

ki zame sta bila

jesen in smrt.

Hladna tema

neplojnih sanj

sdrobljenih v neskončnost

niča.

Okrog mene obup

in razblinjena praznina.

In včasih samo

še plah žarek upanja.

Koren Franc

RAD IZMIL BI BOLEČINO

Pred mano
hlačna stena časa
prekrita s slutajo
bolečih hrapanenj.

V srou divji nesit,
in koprenje šumnih strasti
sredi temnih dni.
Na obrazu
je odsev vsega.

Da nekoč
izmil iz čela, ust, oči
rad bi bolečino.
In izlil bi se v tišino
zatišja vseh viharjev
razdivjanih v globinah
mučnega gorja.

Keren Franc

ČE BI BIL JAZ OBLAK

Če bi bil jaz oblak, bi si kupil zeleno kapo in modra očala. Pravzaprav modro ne pristaja k zelenemu, vendar bi vseeno nosil modro kapo in zelena očala.

Če bi bil jaz oblak, bi peljal na svojem hrbtu Grudo v Pearl Harbour. To je namreč najlepši kraj na svetu. Tam se je rodila moja babica, ki je imela pet hčera. Vsaka od njih se je primožila na drug kontinent. Res bi bilo kar zabavno imeti tako babico, pa je nimam jaz, pač pa Gruda.

Če bi bil jaz oblak, bi vsako jutro gledal skozi šolsko okno v učilnico in spremljal razlago, saj jaz rad hodim v šolo, čeprav nikomur tega ne povem, da si ne bi kdo ustvaril slabega mnenja o meni. Ob koncu leta bi odšel z svojimi sošolci (ki pa ne bi bili več moji sošolci) na izlet. Seveda se ne bi peljal z avtobusom, pač pa bi letel nad njimi, saj bi se v vodi stopil. Morda si misliš, da so oblaki iz vode, pa ti moram povedati, da so iz spenjene smetane.

Če bi bil jaz oblak, bi vsako jutro stal pred Grudinim oknom, da ji ne bi sonce svetilo v oči. To je namreč lahko prav neznosno. Vsaj Gruda tako pravi. Jaz tega ne morem vedeti, ker v moje sobe zjutraj nikoli ne posije sonce.

Če bi bil jaz oblak, bi vsako nedeljo odpeljal v Illinois. Tam je namreč moja neutrična. Zelo je prijetna, saj je njen oče doma iz Pearl Harbourja. 17. septembra si je sicer zlomila nogo, pa je kljub temu še vedno prijetna.

(Saj je njen oče doma iz Pearl Harbourja). Njena mama mi vedno postreže s čajem, ki ga vsi zelo pohvalijo, toda meni ni prav nič všeč. Sicer pa ona sploh ni moja sestrična, pač pa Grudina. Gruda ima tudi teto, ki gre vsako jutro po Prešernovi ulici s svojim fičkom v službo in se vedno živčna vrne domov, kjer jo čakajo njeni prekleti mucci. In kadar koli pride k njej, jo vedno poprasa, če bi lahko za kakih sto let popasila na njeno posceno Tjančiko (tako jo namreč kliče, v Resnici pa ima dosti lepše ime, ki ga pravzaprav niti ne zasluži). Na žalost pa to ni Grudina teta, ampak moja. Če bi bil jaz oblak, bi poletel malo bližje soncu, da bi tako lahko bolj požrel in ne potem ne bi bilo več sram kopati se na bazenu.

H B

V našem mestu je toliko pšhu, da sva si bila prisiljena zgraditi svoje mesto. Pokvonil sem. Čez 23 sekund mi je prišla njena mama odpret. "Dober dan, gospa!" sem ji rekel in tudi ona je rekla: "Dober dan!". "Jaz sem njen prijatelj", sem ji rekel, pa mi je rekla: "A, ti si njen prijatelj. Vstopi, prosim!" "Je ona v svoji sobi?" "Da, ona je v svoji sobi. - Saj si v svoji sobi? Pridi sem, prijatelj te išče!" "Greš z mano na ples?" sem ji rekel. "S tabo na ples? Da!" mi je odgovorila. "Teraj gresha na ples?" je dokončno skristalizirala misel njena mama. "Da greva na plesy sva ji rekla in šla!

Povem niava šla na ples, ker jaz ne znam plesati, pač pa sva se sprhajala po mestu. Rekel sem ji, da imam najrajši HB

cigarete in sicer zato, ker se tako lepo podaja na moje motorno kolo. Ker ji potem nisem imel več kaj povedati, sem jo povabil na sir kačkavalj. Toda ona ima raje pirotske preproge, zato sva šla na pirotske preproge. Bilo je prima.

Potem sem se spomnil, da že dolgo nisem bil pri svojem prijatelju Janiju, zato sva se odpravila k njemu. Jani nama je vstregel s pijačo in nama orabil o svojem avtomobilu, toda ker je bil dolgočasen, ga nisva poslušala, pač pa lupila krompir. Ker nisva vedela kam postaviti olupke, sem jih jaz limal na zid. Njej je bila moja ideja zelo všeč, zato sem tudi nalimal po njenih hlačah olupke. Ob enajstih sva se od Janija poslovila. S sabo sva vzela olupljen krompir. Nameravala sva ga nesti domov, pa sva ga na poti vsega pojedla. Potem sva šla v samopostrežno trgovino. Ker ima ona zelo rada pustolovske filme, sva se odločila da bova vzela en pralni stroj. Ona je pazila, da naju kdo ni gledal, jaz pa sem si ga tačas skrtil pod jopič. Bila sva zelo vesela, da nama je načrt uspel. Toda, ko sva sedela na klopci v parku, pride k nama neki moški in vpraša: "Kaj imate tu pod suknjčem?" "Nič. Resnica, da nič". Pa mi ni verjel, pač pa mi je vzel izpod suknjča pralni stroj in rekel: "Kaj pa je tole?" Najbolj me razbesni, če kdo reče: "Kaj pa je tole?" ko pa jasno vidi, da je to pralni stroj. Zato sem mu rekel: "Tole je pa pomaramča, ki mi jo je dala mama za popotnico", pograbil pralni stroj in odšel.

Šla sva igrat tenis. Jaz ga nisem igral, pač pa sem samo gledal njo. Ona namreč zelo lepo igra tenis. Kar na lepem pristopi k meni nek fant in reče: "Zakaj si ukradel pralni

stroj?" "Nisem ga ukradel. Meri se gnusi krasti. Nehaj me
balati!" "Pa si ga le ukradel!" "Nehaj lagati. Ona ima
rada pustolovske filme, zato sva ga vzela." "Pa si ga le
ukradel!" Jaz ne morem trpeti zabatih ljudi, ki si nikakor
ne dajo dopovedati, da nisi kradel, zato sem mu rekel:
"Ijdi v kurca!" "Oh, sem že bil tam", mi odgovori. "Res?
Kako pa je tam?" "Tako. Čisto v redu bi bilo, če ne bi bi-
la tako grozna socialna diferenciacija."

SE ENKRAT O DOLINI MIRU

Događanje na filmskem platnu nas popelje za nekaj več kot
30 let nazaj, v ardišče mesta, kjer divja vojna. Otroci,
ki jih srečamo na igrišču se igrajo in se predajajo razpo-
sajenosti, vendar iz njih pogovora razberemo, da vedo, da
je vojna in da vedo, da morajo sovražiti Nemce in nemške
otroke. Toda otroci sovražijo le v besedah, ko pa pride
klikea pomagajo drug drugemu.

Poglejmo malo naprej. Marko in Lotti, vojni siroti, uideča
iz nemške sirotišnice, z namenom, da najdeta delino mira.
Si njiju povzeta ta svet idilike, kar nam tudi kamera skuša
pokazati v slikanih pokrajine, miru in tišine.

Na Lotti je to nekakšen izlet, kar nam razločno pokaže ig-
ra s psom. Otroka kot tudi gledalec čisto pozabijo na vojno.
Toda te slike hitro in ostro pretrga prizor s tanki. Otro-
ka zbežita.

Kmalu dobita novega prijatelja - črnopoltega padalca Jima,
ki s svojim tovarišem skoči iz letala. Trojica skupaj na-
daljuje pot. Na tej poti nam kamera še večkrat više idilčne
slike, ki pa jih vedno pretrga kak predmet iz vojnega sveta;

ko otroka naletita na tank, jima postane igrača, ko hoče Jim zajeti vodo opazi v ribniku mrtvega vojaka.

Na nadaljni poti se jim pridruži še bel konj - simbol svobode. Po mnogih pripetljajih in zapetljajih pridejo v dolino, kjer stanuje Markov stric. Ta dolina je idilična. Pričakovati je, da sta otroka le našla svoje doline in da bo Jim končno dobil zvezo s partizani. Toda hiša je prazna, mlinško kolo se ne vrti in paš je nezakurjena. Čakajo na strica in Jim se komaj zjutraj, ko opazi, da ura ne teče, da je ob vrču z vošč pajek zapredel mrežo in da je klobuk ves prašen, posveti, da strica ne bo.

Med tem prihajajo z ene strani Nemci, z druge partizani. Vznane se boj. Jim se pridruži partizanom, vendar ga Nemec ustrelil in Jim se s poslednimi močmi privleče do hiše (naj opozorim tu, na odlično igro Johna Kitzmillerja) in ukaže otrokoma naj zapustita dolino. Nato pade na tla, še enkrat s pogledom objame svet okoli sebe: travo, drevje, hribe, šence ter unra.

Otroka se vzpenjata po rebri. V dolini razstrelijo hišo in mlin. Pred otrokoma se razprostira nova dolina, ki jo v megli, zato ne vesta kaj ju čaka v njej. Je ta dolina miru? Bosta v njej našla mir in srečo, ali pa bosta morala nadaljevati svoje iskanje. Kajti nekje pa le mora biti ta Dolina mira. Kdaj?

M. S. A. "HALOZE '75" 18. maj - 29. avgust

Najin beseda "brigada + brigadir" ne pomeni nič. Z malo razmišljanja ali pa s preživetimi dnevi v brigadi se lahko domnejaš do spoznanja, da je pomen besede zelo globok. S sodnimi občutki smo odhajali v brigado. Upravičeno! Saj nismo vedeli kakšno so življenje v njej, red in disciplina. Zato nam je bilo tesno pri srcu kljub petju in razposajenosti smeha. Ko smo prišli v Majšperk, v kraj, kjer naj bi opravljali svoje naloge, smo bili nekoliko presenečeni. Trifakovali smo čisto drugačno sliko; hiše s slamatimi strehami, naskadanske ceste in kolovoze, sem pa tja kakšen voz, vprežen v par volov. Videli smo pa lepe hiše, asfaltno cesto in kar je najvažnejše - lepo in čisto okolico. Kmalu smo se navezali in voljubili ta kraj. Zadovoljni smo bili s sprejemom v samem taboru - četori so bili postavljeni, kosilo je bilo pripravljeno kmalu po našem prihodu. Tudi domačini so bili do nas res presenetljivo prijazni. Dnevi so minevali hitro, ure na delovišču so bile mnogokrat neprijetne zaradi žuljev. Vsi smo s brigade odnesli nekaj lepših vtisov in prišli domov s prijetnimi občutki, da se bomo spet srečali v sadnjih dnevih počitnic. 29. avgusta smo se spet sešli tam, kjer smo opravili tri tedenske prakse. Toda zdelo se nam je, kot da nismo res tam. Sploh nismo imeli tistega občutka domačnosti, vse se nam je zdelo tako tuja... Mogoče smo zaradi zaradi oblačnega vremena, ali pa zaradi okolice štaba, ki smo jo mi negovali in čistili, zdaj pa je bilo vse drugače.

Na delovni akciji smo dokazali, da znamo prijeti za krampe in lopate. Brigadirji in brigadirke imajo zelo podobna mnenja o delovni akciji, le da nekateri na prvo mesto postavljajo pomoč, drugi pa spoznanja. Kot prvo mi delovna akcija po-

meni pomoč ljudem, ki so tukaj brez pitne vode, saj že mi sami vemo, kako nam je hudo brez vode pa smo tukaj komaj en teden. Drugače pa so mi všeč spoznavanja med mladimi iz najrazličnejših krajev Slovenije. Tukaj se človek nauči spoznavati, kaj je pravo bratstvo in prijateljstvo," je dejala brigadirka." Vsi smo prišli iz MDA navdušeni, saj je to dejavnost, na kateri se mladi na med seboj spoznava in kuje prijateljske vezi. Brigadirka iz naše brigade je dejala: "MDA mi pomeni spoznavanja in mi daje priložnost, da lahko pomagam."

MDA je kovačnica bratstva in enotnosti s praktično šolo samoupravljanja. Zaprto življenje nam ne more dati humanizma, odnosa do dela, čuta, ki si ga na akcijskih pridobiš, kajti biti brigadir je ponos. Prebredli smo težave in probleme, ki so bili prisotni v brigadi; te smo tudi pričakovali. Kerkdo se je v brigadi dokopal do spoznanja, da je kruh grenak, prepojen z znojem in pretkan s trudom ter je mogoče spremeniti odnos do dela.

Vsi smo pripravljeni priskočiti na pomoč manj razvitem krajem in predelom ter tako dokazati, da se tudi mi svedamo, da so ti kraji odigrali med NOB važno vlogo. Brigadirji s Kvedrove brigade so se ob vprašanju, kaj mi pomeni MDA izrazili: "Življenje v brigadi mi pomeni nadaljevanje naše revolucije v izgradnji naše domovine, kajti želim si, da bi vsi ljudje živeli v enakih življenjskih pogojih, želim si, da bi se odpravile razlike med razvitimi in nerazvitimi kraji." Torej, če se nam ponudi priložnost, bodo spet zadoneli naši krampji in lopate ter naši veseli vskliki in petje v katerikoli pokrajini naše domovine.

DELO 1.a RAZREDA V TOVARNI POHIŠTVA LIPA

1.a razred je imel v času od 29.9.1975 pa do 3.10.1975 obvezno prakso v tovarni pohištva LIPA.

V ponedeljek 29.9. smo imeli sprejem predstavnikov podjetja in pozdravni govor. Pozneje je sledil ogled tovarne. Še posebej nas je zanimala delavnica, v kateri naj bi imeli prakso. V torek je bil teoretičen pouk. Spoznavali smo se s tehnologijo, organizacijo podjetja, varstvom pri delu in zgodovino tovarne LIPA.

Veseli smo pričakovali srede, ki naj bi prinesla praktični pouk. Izdelovati smo začeli pručke. Razdeljeni smo bili po grupah. Bil sem v 4. grupi. Delali smo strojno. Na voljo smo imeli dva mojstra, ki sta nam pokazala, kako se s stroji dela in pa tudi nevarnosti strojev. Ker je bila delavnica majhna, nismo prišli na vrsto vsi hkrati. Vsako uro smo imeli 10 minut odmora in le tedaj smo prišli s delavci v stik, če se le ti imeli tedaj odmor. V glavnem odmoru tega nismo mogli storiti, saj smo ga imeli mi od 17.30 do 18.00, ostali pa od 18.00 do 18.30.

Žalim, da bi drugič morali navezati neposreden stik s delavci v tovarni. Sami bi nam znali pravej povedati o svojem delu in okolju v katerem delo poteka.

Tudi turnus dela nam ni odgovarjal, saj bi raje delali zjutraj, zaradi slabih avtobusnih zvez, ki so zvečer, saj nekateri niso imeli do doma niti avtobusa. Moramo pa se suriježniti s tem, ker bi v jutranjem turnusu motili proizvodnjo.

Sicer pa se zahvaljujemo vsem članom tovarne LIPA, ki so nam omogočili praktično delo. Take prakse si še želimo.

Žahar Marjan

IZVIR -- GLASILO ŠOLSKEGA CENTRA AJDOVŠČINA

Mentor: Ivana Slamič

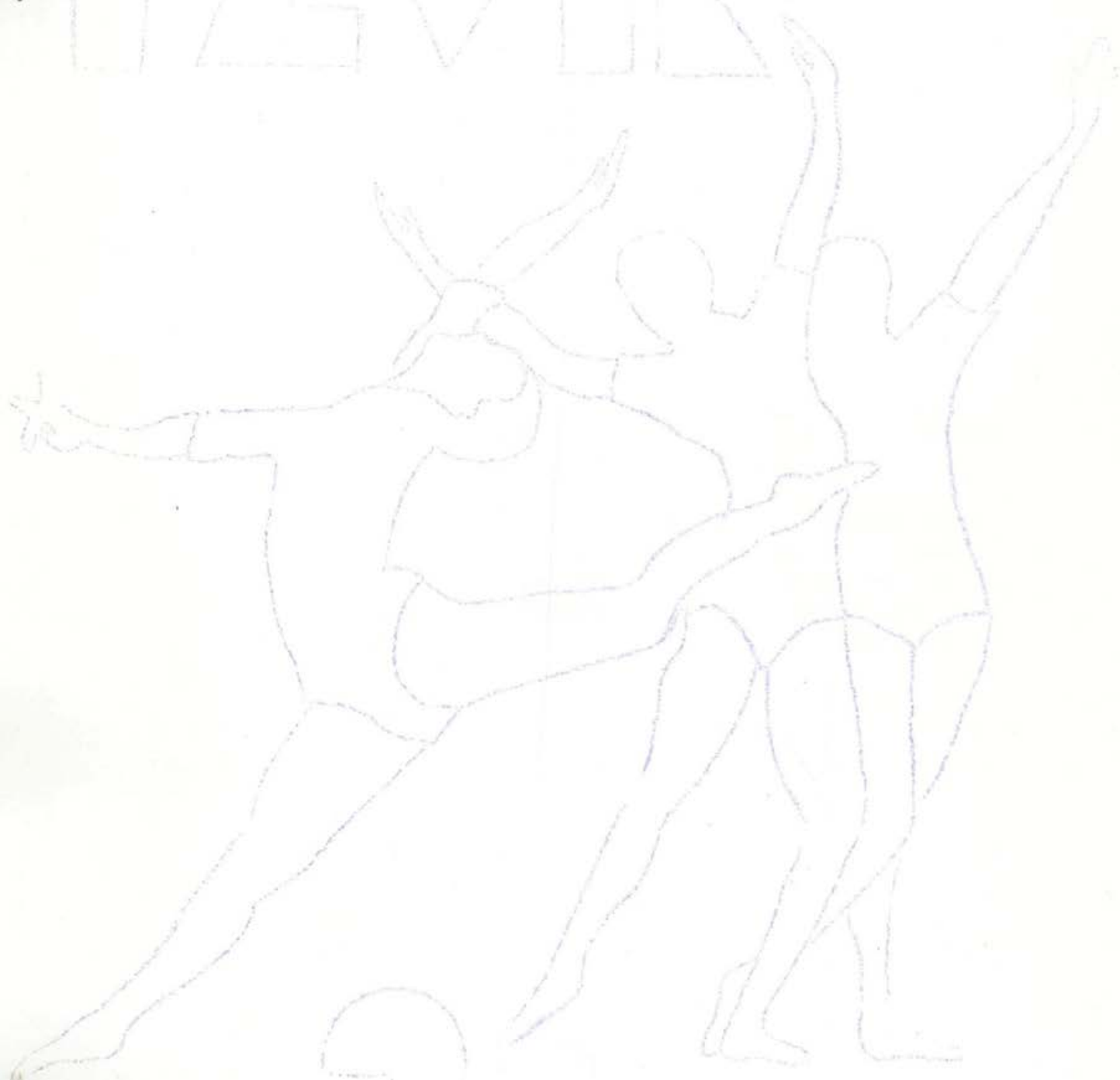
Uredniški odbor: Bačar Polonca, Božič Neva,
Žahar Marjan, Črnigoj Slavica,
Hvala Alenka, Fon Lučka,
Žorž Irena, Poniž Ingrid

Likovna oprema: Batsgelj Marinka

Tisk: M. Bandelj, M. Simonič, M. Lozar

HÁZVIR

2
IŠČAJDOVŠŤONA76

Zapojmo pesem si veselo,
naj se razlega prek sveta.
Lepo je v naši domovini biti mlad.
V deželi, kjer so si ljudje
kot brat in brat.

Pesem doni iz mladih grl naših fantov, ki korakajo po poteh naše domovine, ponosno z dvignjeno zastavo na čelu.

Vsi so enaki. - Visok, vitek fant s temnimi lasmi - gotovo Črnogorec, zraven njega koraka Srb, doma nekje blizu Niša, za njim stopa Hrvat, manjši in čokat, tovariš poleg njega je Dalmatinec, z živahnimi očmi. V sredi med njimi družno korakata Slovenec iz doline pod Triglavom ter Makedonec iz Tetova.

Njihove suknje so vse sive, vse so enako krojene, njihova naloga je ista - braniti domovino v primeru vojne.

Ta mlada lica, te mlade roke, ali naj bi oni res ubijali, saj so miroljubni in polni življenja. In vendar so srečni, ko oblečejo vojaško sukajo, ko stopijo v vrste mlade Titove vojske. Njihovo življenje se spremeni, postanejo zrelejši in na svet gledajo s čisto drugačnega kota.

Ali nam je potrebna vojska, nam, ki smo miroljubna država, ki smo vodilna sila med neuvrščenimi, bijemo se za mir in svobodo v svetu?!

Četudi bi bili gotovi v nedotakljivost naših meja, nam je vojska potrebna. Naša vojska niso le vojaki in orožje - Titova vojska - to je mnogo več. To je družina Srbov, Slovencev, Hrvatov, Črnogorcev, Makedoncev, to so mladi fantje iz naših etničnih skupnosti, ki zaživijo skupno življenje v naši domovini, ki se združijo v enotne čete, brigade, opravljajo iste naloge, jedo isto hrano, preživljajo skupne trenutke težkih nalog, skupno se veselijo počitka.

Sredi teh mladih src se razraste drevo, ki poganja svoje korenine od Slovencev do Srbov, od Makedonca do Hrvatov, poganja svoje veje tovarštva, drevo raste in se košati visoko nad nami. Vsak dan rodi večje in bogatejše sadove, sadove, ki jih je rodilo prijateljstvo, složnost in tovarštvo med narodi.

Naša revolucija med narodnoosvobodilno borbo je uspela, ker smo bili združeni in služni. Dosegamo vedno večji napredek, vstopamo v zgodovino s politiko neuvrščenih, toda našo pot v popolno socialistično družbo spremlja pesem mladih vojakov iz vse naše domovine. To ni pesem, ki pozdravlja in pričakuje vojno. To je pesem, ki jo pojemo vsi jugoslovanski narodi v istem jeziku, je pesem, ki spleta čvrste žile med narodi, ki so toliko desetletij in stoletij živeli pod tujcem, mu služili. Sedaj so se ti narodi dvignili, v istem jeziku zahtevajo svobodo, mir za vse narode v svetu.

To je pesem - opomin vsem prejšnjim zatiralcem, vsem, ki kleepijo po naši zemlji, vsem, ki na kakršenkoli način kalijo mir med našimi narodi. Dovolj dolgo smo bili

ločeni, raztelešeni, lutke v rokah velikih otrok, naša vojska ne bo dovolila nikomur prerezati trdnih vezi, ki smo jih zasnovali že med NOB, sedaj jih le še trdneje prepletamo.

Tovarištvo, bratstvo, enotnost - to je naša pesem, pesem svobođe in dela.

"Hej, vzmi kramp in kopaj ceo dan
jer Titova smo omladina koja voli rad."

To je naša vojska - Titova vojska. Nanjo smo ponosni, kajti ona je naša srčika, naša bodočnost.

Tako dan za dnem koraka Slovenec nekje v Banatu, Makedonec po hercegovskem krasu, Srb bedi na naših Karavankah, veseli in močni so ti naši vojaki, njihove čete se zlivajo v en glas, doneč in ponosen, v najlepšo pesem - to je pesem o našem dragem Titu, komandantu in duhovnemu vodji naše armije.

"In toplo sonce, ki nas greje,
in morje, ki poživilja kri,
lepo je v naši domovini biti mlad."

RAZVOJ IN VLOGA JLA V NAŠI DRUŽBI

"Naša armada se je začela formirati na poseben način, ne prek kabinetov, ne z dekreti in ne morda z velikimi finančnimi sredstvi, brez kakih velikih vojaških strokovnjakov, teoretikov, marveč se je začela oblikovati iz navadnega človeka, preprostega kmeta in delavca, preprostega resničnega ljudskega intelektualca, iz navadne inteligence. Oblikovati se je začela v najtežjih dneh naše zgodovine, leta 1941. Ljudje, ki so postali tako rekoč temelj te naše armade, so zapustili pluge, tovarne in šolske klopi. Prav v tem je tudi moč te armade, ker so jo že v prvih dneh sestavljali takšni ljudje. In takšni ljudje niso bili samo navadni vojaki, marveč tudi podoficirji, oficirji, tja do najvišjih. Tudi sam sem bil delavec." Tako je njen najvišji poveljnik, maršal Tito, označil nastajanje, ustvarjanje in razvoj Jugoslovanske ljudske armade. S tem je jasno definiral njen družbeni, socialistični in revolucionarni značaj. Armada je nastala kot oborožena sila delavskega razreda in narodov v boju za uresničitev socialističnih idej ter osvoboditev domovine. Naša armada je nastajala kot organizirana sila, katere glavni organizator je bila KPJ, ki je po kapitulaciji Jugoslavije ostala edina ljudska politična sila in se je na čelo narodov Jugoslavije postavila že 27. marca 1941.

7. julija je z začetkom v Beli Crkvi, v času, ko je skorajda vsa Evropa trepetala pred Hitlerjem, izbruhnila splošna ljudska vstaja in ob koncu leta 1941 je naša partizanska vojska štela že osemdeset tisoč borcev, ki so bili razporejeni v 43 odredov, 10 bataljonov in več samostojnih čet ter eno brigado. Čeprav smo imeli oborožene sile že pred 22. decembrom, štejeemo ta dan za rojstni dan naše armade zato, ker odredi, ki so nastajali do tedaj kot polvojaške formacije, niso bili sposobni voditi bojev zunaj svojega ozemlja, razkropljenim odredom ni bilo mogoče enotno in hitro poveljavati ter se z njimi spuščati v frontalni boj. Borci odredov so pogosto spali doma ter umirali pred domačim pragom v rokah sorodnikov. Ravno ti razlogi so privedli do ustanovitve prve regularne vojaške enote, s katero se je bilo mogoče bojevati v vseh delih naše dežele. 22. decembra 1941 je v Rudu bila ustanovljena Prva proletarska brigada. Njen prvi komandant je postal Koča Popović, politkomisar pa Filip Kljajić. Še isti dan je vodila svojo prvo

bitko v Gaočićih in zajela 120 italijanskih vojakov s pet oficirjev.

Vstaja se je uspešno širila in konec leta 1942 je bilo osvobojenih že 50.000 km² ozemlja. Toda kaj je omogočilo KP, da je pravilno presodila, da je mogoč upor z orožjem v rokah ter povedla ljudstvo v oboroženo vstajo? Tito pravi, da naše dvajsetletne izkušnje v najhujših okoliščinah ilegale proti bivšim protiljudskim režimom in izkoriščevalcem, zato ker smo poznali vse probleme, ki so stare Jugoslavije onesposobili za življenje, poznanje surovih metod, ki jih je fašistični okupator uporabljal v osvojenih deželah, vedeli smo za svobodoljubnost, vztrajnost in bojno sposobnost jugoslovanskih narodov, ki so to v zgodovini že večkrat dokazali ter močna in monolitna KPJ s kadri, ki so se prekalili za boj že pred vojno. 1942 je tudi okupatorju postalo jasno, da vstaje jugoslovanskih narodov ni več mogoče zadušiti. Konec leta 1942 je v Jugoslaviji že 150.000 partizanov, ki vešajo nase 680.000 okupatorskih vojakov in več kot sto tisoč kvizlingov.

Ob koncu leta 1943 imajo naše sile v svojih rokah 130.000 km² svobodnega ozemlja. 29. novembra dobimo prvo vlado. V tem letu je tudi v tujini priznan osvobodilni boj našega ljudstva. Veliki trije sklenejo v Teheranu, da je treba Jugoslaviji, kot zelo pomembnemu zavezniku antihitlerjevske koalicije, nuditi vse oblike vojaške in civilne pomoči. Do tedaj, več kot dve leti, so se naši borci borili brez sleherne pomoči, vezani so bili le na orožje, ki so ga zaplenili sovražniku, velikokrat so jurišali samo s petimi naboji, to je bil juriš na "nebo".

Leta 1944 so se naše sile številčno ozenačile s sovražnikovimi. S tem je naš boj prešel v zaključno fazo. Pričel se je boj za dokončno osvoboditev naše domovine, ki se je končal 15. maja 1945. Tedaj je imela JLA 52 divizij z 800.000 vojaki.

Vojna se je končala. Kot za druge se je tudi za jugoslovanske narode začela pomlad. Toda v vojni je izgubilo življenje 1.706.000 Jugoslovancev; od tega jih je 305 tisoč padlo v partizanih. Vse je bilo porušeno, brez strehe nad glavo je ostalo 3.500.000 ljudi. Vojsna škoda Jugoslavije je znašala 47 milijard dolarjev. Deželo je treba

obnoviti. Pripadniki naše ljudske armade so z enako vnelo kot so prej odhajali v boj proti okupatorju, odhajali v boj za obnovo domovine. Armada je postala tudi odlična šola; iz vrst vojakov je v letih od 1945 do 1951 izšlo 340.413 traktoristov, šoferjev, mehanikov, zidarjev, telegrafistov, električarjev, bolničarjev itd. Istočasno se je v vrstah JLA naučilo pisati in brati 270.000 vojakov.

Newsahljivi vir naši NOV Jugoslavije med vojno in borbeni pripravljenosti JLA je moralno politična enotnost naših narodov. Vsak pripadnik JLA je globoko privržen svoji skupnosti in pridobitvam NOB. Naloga naših oboroženih sil je, da varujejo neodvisnost, ustavni sistem in nedotakljivost ter celovitost ozemlja SFRJ. Armada mora biti v miru pripravljena na vojno, da s pravočasnim nastopom v prvem času vojne ustvarja pogoje za prehod države v vojno stanje in za uspešno aktiviranje vseljudske obrambe. Z ureditvijo naše socialistične družbe so bili ustvarjeni pogoji, da se s koncepcijo splošne ljudske obrambe v vojaškem pogledu pokrije celoten teritorij države z oboroženimi formacijami. Naše oborožene sile so odlična opora naši državi pri vztrajnem in dolednem isvanjanju neodvisne, napredre in neuvrščene zunanje politike. Oborožene sile SFRJ so moralna in politična opora miru v svetu. Pripadniki JLA so v modrih uniformah intervenirali na Sinaju in skupaj z drugimi naprednimi silami sveta skušali doseči pravičen mir na Bližnjem vzhodu. Naše sile zagovarjajo in podpirajo vsa osvobodilna gibanja, bojujejo se proti izkoriščanju, kolonizaciji, rasizmu in drugim reakcijskim silam. Zagovarjajo samoodločbo narodov in enakopravnost vseh ljudi.

Zato iskreno čestitajmo naši JLA ob obletnici njenege rojstva. Zaželimo ji še več takih uspehov, kot jih je dosegala do sedaj. Istočasno se moramo spomniti tudi vrhovnega poveljnika oboroženih sil SFRJ, ki je za nas in našo armado že toliko dobrega storil. Naj še naprej vodi našo armado ter našo socialistično domovino v duhu bratstva in enotnosti vse narodov in narodnosti Jugoslavije, vzajemnega sožitja z vsemi narodi sveta ter krepí mir v svetu.

Slovo in začetek sta
najtežja, jesen in pomlad
Zato pišem in ječim,
trepeta in živim.

Teodor F. Lorenčič:

O STENAH IN VIJOLICAH

Dne 16. januarja 1976 smo se pogovarjali s pesnikom Teodorom F. Lorenčičem. Pesnik je doma iz Maribora, trenutno pa služi vojaški rok v Ajdovščini. Za uvod nam je prebral nekaj pesmi iz svojega prvenca O stenah in vijolicah. Nato še ciklusa Vročične pesmi (avtor sam je te pesmi poimenoval s naslovom Toplota telesa med 39° - 40°) in Prva lekcija nemščine. Te pesmi imajo nemške naslove, ki so napisani v slabi (popačeni nemščini), kakršno govorijo starejši ljudje v Mariboru. Svojo slabo nemščino je opravičil z naslovom. Ta pa je odsev popačene nemščine Maribora.

Njegove pesmi so predvsem erotične:

"Žensko postavljam za merilo vsega in ob njej merim predmete iz svojega okolja in življenja."

Ženako imenuje deklina.

"Ta izraz je že večkrat povzročil izražanje in nezaznavanje, vendar z njim ni mišljena ženska kot lahkoživka, temveč ženska."

Pesnik je dolgo časa iskal za žensko še svež, neizrabljen izraz in našel ga je v štajerskih dialektih.

Pesem se ne rodi v trenutku, ampak v času:

"Pisanje pesmi je dolg postopek. Delam si beleške, zapisujem dobre metafore in filozofske misli. Končna realizacija pa gre lahko tudi mimo beležk."

Ko neko pesem da med ljudi, prevzame odgovornost do te pesmi, odgovornost do samega sebe. Pesnik je vezan na svet. Živi v tem svetu in je od njega odvisen. Pesem je odvisna od zunanjega sveta. Ko je ustvarjal, je bil povezan s svetom. Pesem odhaja od človeka in se spet vrača k njemu.

Pesmi zadnjega obdobja imajo ironičen prizvok. Na koncu pesmi Pigalle pravi: "Nikoli nisem bil na Pigalli." V pesmi Tvojih las pa: "Spoštovani upam da se strinjamo napisati sem pesem brez velikih besed."

Ali v vojski mnogo piše?

"V vojski je nastalo zelo malo pesmi. Napisal sem en cikel z naslovom Jesenske pesmi. Okolje je premalo pesniško. Vojska zahteva celega človeka. Psihično in fizično. Nastaja pa mnogo beležk."

Pojavlja se vprašanje, zakaj tak odnos do sveta - predvsem do svoje pesmi. "Imam kritičen odnos do družbe. Stopiti moraš iz družbe in jo kritično presojati."

Pesnik pa tudi pravi, da "kar sam zgradiš, lahko tudi sam podreš."

Kako ljudje in kritika sprejemajo njegove pesmi? "Ko pišem, ne mislim na kritiko. Na literarnih večerih pa je sprejem dober."

V zbirki O stenah in vijolicah omenja Lermontova in Kosovela. "Predvsem Kosovel je vplival name na začetku mojega ustvarjanja. Imam ga rad. Zame je Kosovel največji pesnik. Kasneje sem nehaj brati njegove pesmi, ker so že preveč vplivale na mojo poezijo. Sedaj pa sem že našel samega sebe, čeprav vedno iščem nekaj novega. Ob Lermontovu pa se pojavlja nostalgija po romantičnem čustvu, ki v tem svetu ni možno."

Teodor F. Lorenčič

TRETJA IZ VROČIČNIH ZGODE

vonj tvoje kože je ostal na meni tisto jutro
koža se je napejala in lomila
pod tvojim ritmičnim dihanjem

nekdo je zelo razločno tolkel po lesu

v hotelu je natakar čepel na barskem stolu
kot žival na veliki potrebi

v prižgani cigareti so se razjasnili
kristali

ki si mi jih z ustnicami risala na prsi

v gubah rjuhe je grozeče razpadalo
seme

v vojašnicah je samo vonj po moških

vonj tvoje kože je ostal na meni tisto jutro
ti pa si odšla med ljudi

kakor da ne bi vedela, da te božo otipavali
kot paradižnik na tržnici

KONKAVNA OBLA

Konkavna obla ledene ideje
se druži s polprostori
v praznino časovnih razmakov.
Če se neštevilni svetovi
zaprejo v antimaterijo,
ugasne svetloba skozi prašni slap prabiti.
Dvignem obraz iz spanja;
v sanjah sem umiral,
a misel se vrača.
Na kristalnem gladnju
lesketa simetrična ravnina
Odhajam. Črne zenice
kličejo iz globine ŽIVLJENJA.

POTEM POLNOČ

In potem se je polnoč
zbudila z mrakom
pustim v nedogled.
Nekateri so stopali
proti krvaveči zori
v globini strohnelega mesa.
Vračali so se s prahom
svojih spoznanj v rokah.
Vse se je razblinjalo
na praših zvezdnih poti.
V srcu, ki živi, živi ..

KAMNITA OBDOLJA

sli

PRAH PUHLOSTI

Ornamentalnost blede
ljubezni puhti s
celjenjem zmede
in široki krogi trav
vejejo skozi dimne
votline zaznav
pridobljenih s pojočimi
udarci sovraštva v brezmejni davljavi
muzikalične tišine rastočimi
koreninami humanizma
stebila brez železne konstrukcije?

REAKCIJA RAZPADA

Pada, vedno hitreje pada,
tema beži mimo njega in on
mimo nje.
Izogibljuje se ga, obrača
se in drhti.
VE, da ga v temi
čaka, čakajoči v temi.
Pravica, izpuhti, nasledi
jo tema, -
ni milosti, ni rešitve
le poguba.

TVOJ SPOMIN

Sanje dneva v nelagodni ali celene vročine pri basih
klavire v zvočnikih je prevajala ekstravagančnost
Tvoja duša je osrtvila telo;
Misel je v mrežah mreže začutila udobnost
Ona je ostala v mreži.
Exit!

Koščijiva esť je pronirala v tle, višek je bil blizu,
dekle z orgazmom je s lastno vdihnilo.
moj je izpuhtela, svetlikajoče kapljice se spajajo.
Čistost duše je v stojbečem trenutku nepomembnost.
Narmozna modrost in teta zemlja sta raztelesena
v preprostem telesu žer.

Rumeni prah lilije se je usul na kovinski bok
in zato se je pahljicaova spokornost dvignila.
Baldahin sreče je cvetel in v njegovi svetlobi
SVA ležala v silhueti.

Lesk ekotičnosti je zavrli, a varoja je tu.
Vročina, telo in kontakt so znamenja življenja.
Dragocenost vode.

Špranje so označevale konec,
horizont je izginjal.
misel se je vračala.
mraz je pregnal lesk
in pogled se je pretrgal.

Ustrežljivo sem nagnil glavo in jo izgubil
v prostanstvu lesketajočega se ničnega
morja zaradi šopka belih ož.

VČERAJ, DANES, JUTRI

Včeraj...

davna preteklost z izgubljenimi željami

Danes...

upanje

Jutri...

velika prihodnost in misel, kaj se bo
zgodilo

PREPROSTO

Kakor sonce razsvetljuje zemljo,
kakor voda čisti zrak,
kakor zrak dovoljuje življenje,
kakor zemlja nudi svoje plodove,
take te jaz preprosto ljubim.

TRENUTEK

Zamižim:

vidim sanje -

črne

rožnate

bele.

Odprem oči:

vidim življenje -

črne

rožnate

bele.

ANKETA JE POKAZALA

Ker nas je zanimalo, kakšno je kulturno stanje na naši gimnaziji, smo sestavili anketo. Dijaki so odgovarjali na štiri vprašanja:

- kakšne knjige prebirajo,
- kakšni filmi so jim všeč,
- kako pogosto in kje obiskujejo gledališča,
- kako pogosto si ogledajo razstave v ajdovski galeriji.

Opazne so velike razlike med letniki ali celo paralelkami.

V prvih letnikih predvsem prebirajo pustolovske, ljubezenske in zgodovinske knjige, poljudno znanstvene: Kirurginja, Diagnoza rak, Drakula, Biološka bomba...

Tudi v drugih letnikih prevladujejo zgodovinske, ljubezenske, pustolovske in znanstveno fantastične knjige, na primer: Džingis-Kan, Argonavti, Ukana, Zbogom orožje.

Medtem ko nižji letniki težijo predvsem za akcijo, razgibano zgodbo in raznimi "Dr. romani", višje letnike zanimajo psiha človeka in socialni problemi.

Najbolj brane knjige v tretjih letnikih so Življenje lorda Byrona, Vstajanje, Idiot, Deber dan gospod Zola, Trgovci s heroinom, pa tudi: Fločevinasti boben, Joo in padgane, Čarobna gora, Zidarjeve dela.

Četrtošolci že imajo (skoraj) izoblikovan odnos do sveta, zato najraje prebirajo romane s sodobno tematiko: Skupinska slika z gospo, Lezi v temo, Babji jar, Gosa, Sidharta, Stepni volk.

Na izbor knjig gotovo vplivata dva faktorja, in sicer profesor in kolektiva: profesor z nasvetom, kolektiva pa s pripovedovanjem. To se opazi predvsem v drugih letnikih med A in C ter B. Več dijakov 2.B je prebralo Sidharto, Zbogom orožje in Vzhodno od raja. V paralelkah pa je izbor na nižji ravni, na primer Džingis-Kan, Argonavti, Via Mala, Kirurginja...

Zanimanje za poezijo je majhno. Pojavlja se le pri posebnikih.

Več kritičnosti opazimo pri izbiri filmov. Vejni in ljubezenski se vedno bolj umikajo psihološkim in družbeno kritičnim filmom. Najbolj so jim ostali v spominu: Kabaret, Divji mesija, Slačenje, Odiseja 2001, Krik in šepetanja, Serpico in Želo. Na kritičnost izbora filmskih predstav vpliva filmska vajoja na šoli.

Žalostno je, da tako malo učencev obiskuje gledališče. Rahlo snobovsko je mišljenje, da so predstave v Ajdovščini premalo kvalitetne, da bi jih obiskovali. Menda bi bil obisk večji, če bi bile boljše prometne zveze.

Dijaki obiskujejo gledališče, ker bi se radi seznanili z različnimi dramskimi teksti.

Rezultat je pokazal, da domala vsi učenci obiskujejo galerijo (!?). Nižje letnike je prevzela razstava japonske grafike Hirošige, višjim letnikom pa so bile vseč Pečanac, Lujo Vodopivec in izbor jugoslovanske fotografije. Želja nas vseh pa je, da bi galerija bila odprta tudi v času, ki ustreza vosačem, to je od 13. do 14. ure.

Anketo je večina lepo sprejela, določenim posameznikom pa se ni zdelo vredno, da bi odgovarjali. Tudi to kaže na kulturno stanje naše gimnazije.

PRIMORSKO DRAMSKO GLEDALIŠČE IN MI

Iz ankete, ki jo je napravil literarni krožek med dijaki, je razvidno, da dijaki obiskujejo gledališče v Ljubljani, v Ajdovščini pa ne. Kje so razloži. Da bi povečali zanimanje za predstave v Ajdovščini, smo se dogovorili za stalno obliko sodelovanja s KGS. Po predstavi, ki jo organizirali razgovore z umetniškimi vodjo gledališča.

Letos je TKS raspisala dva abonmajska programa: zelenega in rdečega. V prvem so večinoma zastopana dela PDK. To je mlada ustanova, najmlajša te vrste v Sloveniji, ki deluje profesionalno šele od leta 1969, zato sprejemamo njena dela s rezervno.

Ideja o Primorskem regionalnem gledališču je stara že dvajset let, vendar še do danes ni rešen problem financiranja. PDG pokriva s svojim delovanjem široko področje od Boveca in Kobarida, pa vse do Jerza, vendar pa prodirajo v ta prostor tudi druga profesionalna gledališča.

V gledališču je stalno zaposlenih trideset ljudi, in sicer igralci in ansambel, ki ima stalne sodelavce in goste. Poleg teh so še ljudje, ki skrbijo za tehniko, to so odrski delavci, električarji in spicent, ki skrbijo za predstavo, ko je le-ta dograjena, in sveda sufler. V gledališču spadajo tudi misarske in krojaške delavnice, ki prava pa predstavljajo gledališče navadno.

Repertoar sprejemajo z dr. Štefana Jorgovcom. Umetniški vodja predloži oznanek, s čim se seznaní cel ansambel. Teži se za tem, da bi bili ljudje simboli, obraščeni in da bi bilo močnejše sodelovanje z neposrednim preizkušanjem. Oznanek repertoarja predložijo TKS. Izbirajo delaja, ki ustrezajo številu ansambla, gledališče išče spetifiko s okoljem, v katerem živi. V danem ambientu skušajo napraviti progresiven, kvaliteten program in ob tem vedno štejejo tudi možnosti razvoja potencialnega igralca. Če gledališče tega tipa se primernoje komedije, ker so lažje uvedljive. Na podlagi temperamentalnega, odprtega ambienta Primorske, je postala komedija smer lastnosti tega gledališča. Povprečno dobra komedija, ki najbolje podpira tudi s strani igralcev.

Odziv na tak repertoar je pozitiven. Ob začetku profesionalnega delovanja gledališča se je govorilo, da drama v tem prostoru nima kaj iskati in da je višek preizkušenj gledalcev komedija s pcanto. O mnenju gledalcev so samo slutnje, oprijemljivih dokazov ni. Danes je treba najti smisel tragedije, kajti največje stvari je treba v vsakem času znova ovrednotiti. Publika je danes dovzetna tudi za dramo, ki je pravzaprav bistvo gledališča. Ostanek prejšnje mentalitete se kaže znotraj gledališča samega, tako da se repertoarji med seboj bistveno ne razlikujejo. Pot za naprej je treba iskati v specifikih posameznih gledališč.

Gledališče je dialektična enota med predstavo in gledalci v dvorani. Med njima je žarčenje, soodvisnost, eno vpliva na drugega. Če naj novo pot v razvoju odpre gledališče, mora naprej. Obe strani morata biti čimbolj različni, a vendar morata najti skupni jezik. Občinstvo je širok pojem, ki se pomika na dražljaje življenja nasploh in ne samo v gledališču. Če tej bazi daš vsč, lahko izgubiš kontakt. Druga skrajnost je, če sta obe strani preveč skupaj, ni dialoga, nastane mrtev prostor in zdi se, da ljudi nič ne zanima. Treba je iskati več dinamike, kajti gledališča brez dinamike ni. Dobra je tista predstava, ki te šokira, te aktivira, odkriva tebe samega. Teh stvari je relativno malo.

Pri nas je v bistvu ostro ločeno tisto, kar je za ljudi - kvalitetno, proti tistemu, kar je pod nivojem - kiš. Namesto, da bi to literaturo v gledališkem smislu ovrednotili, se je drži vzdevek profanosti. Izogibamo se reakciji tega, kar je v ljudeh prisotno, živo, rekoč, da je pod nivojem. V scenici pa dobre predstave zajamejo vse. To je težko čoseči, ker se zadovoljujemo s splošnimi rešitvami, ki so redkokdaj izjemne.

Odzivom na predstave igralci PDG težko sledijo, ker je kvantiteta predstav prevelika. Ljudje so precobremenjeni, vsi igrajo v vseh predstavah. V zadnjih dveh letih je PDG napravilo velik napredek, čeprav skoraj z istim ansamblom.

Letos nas je presenetilo z Brnčičevo dramo Med štirimi stenami. To je družbeno kritično delo, družinska drama, v kateri gledalec vseh starosti po svoje ovrednoti

generacijske konflikte. Predstava je delovala v tem prostoru eksperimentalno, vendar so dosegli kontakt z gledalcem. Z dinamizacijo bi se dalo dosegti kvalitetnejšo predstavo. Režiser ni dosegel večje odzivnosti publike zaradi nepoznavanja ambianta.

Zapiski so nastali ob razgovoru z umetniškim vodjo Primorskega dramskega gledališča, tovarišem Povšetom.

MED STRAHOM IN DOLŽNOSTJO

V R O S E

Film Med strahom in dolžnostjo je zadnje delo Vojka Duletiča. Glavni vlogi sta zaigrala Marjeta Gregorčič in Boris Juh. Film je prikaz doživljanja druge svetovne vojne na neki samotni kmetiji. Gospodar koleba med dvema nasprotnima taboroma - niha med dvema skrajnostima. Počasi se odloči za partizane. To je razvidno iz konca. Zaradi tega mora umreti.

Glavna zgodba - ogradje filma je izdelano po nekem klišeju. Poudarjena je akcija in nakazan je konec - propad Nemčije - nacizma, kot pri vseh filmih s partizansko tematiko. Drugačni so samo režijski prijemi, zato se razlikuje od drugih filmov z isto tematiko samo po filmski zgradbi. Če poznamo kakšen prejšnji Duletičev film, na primer Ljubezen na odoru, nas ta zgradba nič ne preseneča. Duletič se drži pravila, da film govori v bistvu s sliko. Tako pove z besedo samo najnujnejše. Ta film je v bistvu zelo težak za razumevanje. K temu prispeva tudi včasih izredno hitro menjavanje kadrov. Tako da v bistvu ne veš, ali gre za istočasno dogajanje, oziroma za misli nekoga. V filmu se Duletič ne drži knjižnega dela, ampak je zanj knjižno delo samo podlaga.

Sporočilo pa je isto kot pri vseh podobnih filmih.

V njem ni nobene novitete, razen zgradbe. Ni prikazane skoraj nobene akcije. Režiser pa vse skupaj pretirano idealizira. V mislih imam predvsem idealizirano pokrajino: jesenski gozd, cvetoči travnik ob poti.

Lahko bi rekli, da gre v bistvu za psihološko dramo, ne pa za film s partizansko tematiko. Zato bo vseč predvsem zahtevnim gledalcem. Ni pa namenjen širšim množicam. S tem, ko hoče prikazati trpljenje nekega naroda, pretirava s krvavimi prizori, razbijanjem, krajo. To so elementi novega ameriškega filmskega vala. Zato je ta film mešanica raznih drugih filmskih zvrsti. Tu je režiser tudi zgrešil.

Če še pogledamo igro glavnih igralcev, ugotovimo, da je na zadovoljivi ravni. Posebno Juh je dobro zaigral. Pretirava pa z belogardisti. Ti nasploh imajo malo igralskih kvalit. Kamera pa je posebnost. Lahko rečemo, da je odlična - posebno dobre so barve. Odlična fotografija je mogoče največja kvaliteta tega filma.

Š P O R T

Nič kaj pohvalnega ne moremo zapisati o športnem udejstvovanju ajdovskih gimnazijcev. Glavni vzrok temu je vsekakor pomanjkanje ustreznih športnih objektov. Referendum za izgradnjo telovadnice je bil že leta 1973, od takrat pa ni bilo zgrajenega še nič. Končno pa so se odgovorni le potrudili in kot izgleda, bo v novem šolskem letu pouk telesne vzgoje že v telovadnici.

Pouk telesne vzgoje se vrši sedaj v Domu kulture. Ti prostori so dokaj neustrezni, poleg tega pa je čas, ki je namenjen telovadbi, pičli dve uri na teden. Spomladi in jeseni telovadijo gimnazijci v glavnem na igrišču pred šolo, v primeru slabega vremena pa ostane še namizni tenis. S telovadnico se bo ta problem rešil, saj bomo končno dobili ustrezna telovadne prostore.

V letošnjem šolskem letu je bilo športno srečanje z vojaki. 22. decembra so se pomerili šahisti, medtem ko je bilo rokometno in košarkarsko srečanje preloženo zaradi slabega vremena. Naši šahisto so bili poraženi s 16 : 14. Za gimnazijo so igrali: Kete Ivo, Vehovar, Pavlič in Kete Andi.

Novembra je bilo športno srečanje s Klubom ajdovskih in trboveljskih študentov. V košarki so zmagali ajdovski študentje, v rokometu pa gimnazijci.

Na spomlad naj bi začelo šolsko prvenstvo v košarki, nogometu in rokometu. Dijaki si želijo tekmovanj, zato bo profesor Kotnik vsekakor poskrbel, da bodo tekmovanja stekla čimprej.

Najbolj aktivni pa so šahisti. Vsak petek je šahovski krožek in kdor želi poglobiti svoje šahovsko znanje, se lahko priključi krožku. Šahovski mentor je profesor Bizjak, pohvaliti pa velja tudi Bandelj Miroslava, ki je eden najprizadevnejših članov. Šahisti so končali prvenstvo za naziv četrokategornika. Sodelovalo je štirinajst šahistov, norma za četrokategornika je bila polovica možnih točk. Četrokategorijo si je pridobilo prvih devet šahistov.

Leštica:

1. Vehovar Vaeja	11,5
2. Kete Andi	11,5
3. Kete Ivo	9
4. Bandelj Andrej	8,5
5. Vidic Bojan	8
6. Tomažič Jože	7,5
7. Andlovic Mitja	7,5
8. Pavlič Ivan	7,5
9. Raspor Aleš	6,5
10. Lavrenčič	5
11. Čufer Stanke	4
12. Stopar Marjan	2,5
13. Saksida Miran	2
14. Ušaj Miran	0

Največje presenečenje je vsekakor Kete Andi, ki si z Vehovarjem deli prvo mesto. Kete Andi hodi še v osnovno šolo, prehitel pa je vso gimnazijsko elito. Poleg tega pa je v dvoboju, ki je bil nedavno v Ajdovščini, remiziral z enim najboljših jugoslovanskih šahistov - Borom Ivkovim.

Toliko bi lahko zapisali o gimnazijskem športnem udejstvovanju. Vsi se zavedamo, da je to vsekakor premalo, zato pa nismo vedno mi krivi.

Upajmo, da bo ajdovska telovadnica kmalu zgrajena, kajti potem se bodo stvari bistveno izboljšale.

Delo biološkega krožka

Profesor Bojan Kovač nam je že dolgo časa obljubljal, da nas bo enkrat za spremembo odpeljal v naravo; proč od mikroskopov, lup in zbirk metuljev, ki jih napadajo knjižne uši.

In res ni ostalo samo pri obljubah, temveč smo se v soboto zbrali v Lokavcu in odšli na naše raziskovanje. Iz Lokavca smo se odpravili v smeri proti Čavnu. Ogledali smo si izvire nekaterih potokov, prelome. Na svoji poti smo srečevali mnoge zanimivosti: skalo, ki ji je narava dala podobo sfiage, male slapove, ob katerih sonce včasih pričara mavrice.

Fotografi ne bi bili fotografi, če ne bi vsega pre-fotografirali, vendar jim je fotografsko vneto kalilo oblačno vreme. Sonce se jih je le usmililo in za nekaj trenutkov osvetlilo vrh Čavna.

Pot smo nadaljevali proti končnemu cilju. Tovariš nam je namreč obljubil, da nas bo odpeljal pogledat meteorit, ki je padel leta 1906 nekje pod Čavnom. Seveda smo bili vsi v pričakovanju in bila sem skoraj razočarana, kajti pričakovala sem ogromno črno skalo, dobili pa smo manjše ali večje kose, kajti meteor se je pri padcu raztreščil na stotine kosov. Kjer so bila tla mehka, pa se je zaril v zemljo in vso glino v okolici dobesedno spekel v opeko.

Zopet so prišli na svoj račun fotografi, ki so hoteli ujeti "vesoljske kamne" v svoj objektiv z vseh zornih kotov.

Zaradi zanimive sestave in oblike kamnov smo napolnili svoje žepe in vreče z njimi in zdaj krasijo naše domove.

IZVIR

3

ŠŤA JDOVŠČINA 76

ŽENSKA. O njej in njenem delu vse preradi govorimo samo ob posebnih priložnostih. Ob mednarodnem letu žensk, o osmem marcu.

V naši državi je razmerje zaposlenih moških in žensk približno enako. Če pa pogledamo odnos med vodilnimi mesti, ki jih zavzemajo moški oziroma ženske, pa le-ta raste v korist moških, oziroma pada v škodo žensk. Še slabše pa so zastopane ženske v samoupravnih organih. V tozdih so še zastopane približno v takem razmerju kot so zaposleni; čim više proti republiki ali pa federaciji gremo, tem manj jih najdemo. Mar to pomeni, da so ženske manj sposobne, da nimajo časa, ali pa da so nezainteresirane.

Dolžnost nas vseh, predvsem pa žensk je, da postane žensko delo pravično vrednoteno, da bo ženska enakopravno odločala o sedovih svojega dela. Mi mladi bi morali biti tisti, ki bi v svoje organe enakopravno vključili moške in ženske. Dejansko stanje pa je ravno nasprotno. Med predlaganimi za predsednika OK ZSMS Ajdovščina, za sekretarja, za člana medobčinskega sveta ZSMS severnoprimorske regije, za člana odbora za statutarna in pritožbena vprašanja ni niti ene ženske. Dve (od treh) sta predlagani za članici nadzornega odbora, štiri (od osemnajstih) pa za člane OK ZSMS Ajdovščina. Seje predsedstva občinske konference se je udeležila ena ženska (prisotnih je bilo štirinajst članov). Nekaj več, sedemnajst od triinpetdesetih je predlaganih žensk za komisije in specializirane organizacije. Vse to pa je še daleč od razmerja ena proti ena.

Dekleta se rada otepamo funkcij, moški pa se zanje potegujejo. V naši, pretežno ženski gimnaziji, sta dve ženski članici enajstčlanskega predsedstva OO ZSMS. Ženski sta zapisničarka in blagajničarka, torej sta tam, kjer moškim ne "diši". Moški na veliko razpravljajo tudi o čemer ženske bolje in več vedo, ker jim nekateri člani predsedstva naše OO ZSMS ne dovolijo enakopravne vključitve v debato. Vendar pa absolutni del krivde ni na njihovi strani. Da je stanje tako, smo največkrat krive same, ker takrat, ko je treba povedati svoje mnenje, molčimo in samo kimamo zgovornejšim fantom.

Mladi bi morali spremeniti odnos do žensk, saj nas ne bremeni zgodovinsko prepričanje, da je ženska ustvarjena zato, da dela, moški pa zato, da odloča.

POGOVOR Z DELAVKAMI

Letos se je 8. marca uradno končalo mednarodno leto žensk. Mnogo je bilo napisanega o vlogi naše žene-matere, samoupravljalke, pa tudi o oblikah emancipacije žena po svetu. Za nas so bolj važni problemi žene, ki jo lahko vsak dan srečamo na delovnem mestu.

Tako je nastal pogovor z delavkami v tovarni LIPA.

Odgovorni so nam radi pomagali in nam izbrali tri izmed najboljših delavk, ki sodelujejo tudi v samoupravnih organih. Starejši sogovornici iz montažnega oddelka sta bili zgovorni. Žal ju nisva vprašali, če poznata zgodovino mednarodnega ženskega gibanja. Tako lahko le upamo, da vedo za delo revolucionarke Klare Zetkin in njene zahteve po enakopravnosti ženske delavke moškemu delavcu.

Na vprašanje, kaj jima 8. marec pomeni in kaj od njega pričakujeta, sta nam povedali:

"Ne vem, kaj bi rekla. Če bom doma, bo res praznik - sama si bom naredila praznik." "Praznik mi nič ne pomeni. To je dan kot vsak drug."

Povedali sta nama, da jim bo sindikat pripravil zabavo. Obe sta se s tem strinjali. Po vprašanju, ali ne bi raje prispevale za gradnjo bolnišnic, vrtcev..., sta spremenili svoje mnenje. Ta predlog se jima je zdel bolj koristen.

Obe sogovornici zasledujeta dogodke v svetu, natančno pa sta seznanjeni z dogajanjem v njihovem TOZD.

Materinstvo, ki je po njunem mnenju osnovna naloga matere, žal preprečuje, da bi se mato - delavka enakopravno ukvarjala s problemi tako v TOZD kot v svetu sploh.

Menita, da je informiranje v njihovi tovarni dovolj učinkovito. Nasprotno pa je mlajša sogovornica dejala, da obveščенost v resnici ni tako dobra. O sebi in sodelavkah iste starosti je dejala, da se v večini ne zanimajo za "politiko" - dogajanje v TOZD jih ne zanima. Delegati so predvsem starejše delavke, ki nove mlade delavke ne sprejmejo enakopravno: "Dokler nimaš stalnega mesta in večletna prakse, ni prav, da ugovarjaš".

Mnogo delavk se izobražuje ob delu in vse tri so pohvalile sindikat, ki jim gre resnično na roko, saj jim daje možnosti dela le v dopoldanski izmeni.

Kaj menijo o odnosu med delavko in delavcem?

"Na delovnem mestu vlada enakopravnost. Žensko delo je enako cenjeno." Precej drugačni so bili odgovori četrtih sogovornice, ki smo si jo same izbrale. Ta je menila, da je za žensko važna le kuhalnica in štedilnik. Ni dobro, da se ukvarja s politiko - med delovnim časom bi šlo, po delu pa naj bo politika domena moških.

Naš pogovor je bil tako končan. Ko pa sva zapuščali tovarno, naju je ob pogledu na skupino predstavnikov moškega spola zamikalo, da bi izvedeli še njihovo mnenje o sodelavkah. Izbrali sva dva delavca. Eden izmed njiju je bil poročen: "Enakopravnost? O, je kar precej Dudekov. Gotovo je žensko delo enakopravno moškemu, četudi so nekatera delovna mesta, ki jih ženska ne more opravljati. Prav je, da se ženske zanimajo za vse, kar se dogaja v svetu. Zabava ob prazniku se nam zdi potrebna. Za bolnice, otroške vrtnice je že tako dovolj prispevkov."

Mlajši sogovornik je bil zelo kritičen: "Ženske se ne ukvarjajo dovolj s politiko. Nimajo veze. Pravijo, da nimajo časa, pa jih v resnici ne zanima. Žal so tudi mlade take. Razlika med dekleti na vasi in dekleti v mestu je velika. Dekleta v mestu so bolj živa, znajo se pogovarjati. Radi poslušajo progresivno glasbo in razumejo tipe. Dekleta na vasi pa imajo raje horuk polko."

Kakšna naj bi bila njegova žena? "Frikica - čim bolj sodobna ženska."

Več ljudi kot bi vprašali, več različnih odgovorov in mnenj bi dobili. Če vas ta vprašanja zanimajo, ni treba, da sprašujete ljudi na ulici. Ozrite se raje na svojo družino in vprašajte mamo, sestro...

INTERVJU Z ANNO PRAČEK KRASNO

Rodila se je v Dolgi Poljani na Vipavskem. Še preden je končala šolo, je izbruhnila prva svetovna vojna, v kateri je izgubila starše. Po končani vojni je bila še dve leti doma - pod italijansko okupacijo. Ker ni izgledalo, da bi se Italijani kaj kmalu poslovili, se je od domovine poslovila ona. 1920 jo je pot zanesla v Ameriko: med mnoge naše premogarske delavce. Po prihodu v Johnstown (Pennsylvanija) se je zaposlila. Podnevi je delala, zvečer pa je obiskovala razne tečaje, večerno šolo in si pridobivala izobrazbo. Po končani šoli je začela poučevati, in sicer otroke slovenskih in hrvaških izseljencev. Tako so v daljni Ameriki ohranjali materin jezik. Vključevala se je tudi v kulturno dejavnost. Pravi, da so Slovenci sploh narod, ki rad poje in igra. Po preselitvi v New York je bila dvajset let urednica in potem lastnica Glasa naroda. To je bil najstarejši slovenski list v ZDA. Urejala ga je vse do svoje vrnitve v domovino. Njeno delo je imelo veliko kulturno in politično vrednost, saj je spadala v krog tistih izseljencev, ki so imeli nalogo osveščati naše rojake v Ameriki. Za svoje delo je tudi prejela 1974 leta republiško priznanje OF.

Pesmi je začela pisati že v osnovni šoli. "V Ameriki mi je verze najprej narekovalo domotožje po rodni domovini in bolest nad zasužnjeno Primorsko." Svoje pesmi je pošiljala uredništvu Prosvete in Mladinskega lista. Pisala je tudi v druge slovenske liste, največ v vojnem in povojnem času. "ko smo delovali za pomoč našemu ljudstvu v starem kraju, politično pa za osvobojenje Primorske in slovenskega Korotana." To svojo misel je ponovila v pesmi "Domovina je tu in domovina je tam."

Lepota, pomislim...
Moj rodni kraj!
vzplamti v srcu ponos. ---

V srcu pa je še ena domovina
daljna, tam preko morja.

Še vedno ustvarja. Stara domovina prebuja nove pesmi, ki jih objavlja v Rodni grudi, in tako še vedno piše za svoje rojake v Ameriki.

Za naše srečanje z njo nam je izbrala pesem Tri matere

Anna P. Krasna

TRI MATERE

Pod razkošno restavracijo, ob temeljih
dvajsetnaestropne železobetonske zgradbe
delajo tri matere.

- Tri matere, tri delavke, tri narodnosti, trije svetovi
Na plečih vseh treh ista skrb:

O T R O C I

Kata študira sina in gara deset dolgih ur
vsaki dan -
ko pride sobota ji stisnejo beraških deset dolarjev
v dlan.

Oni pred njo so plačali deset in petak -
pobožni Poljački pa bo pomagal božec in njena skromnost,
da bo sin tudi z desetimi postal advokat. -

Greta vlačí povite noge okrog razgretih peči,
na njenem obrazu z dneva v dan,
od sedmih zjutraj do petih zvečer
neprodirljiv in zagoneten nordijski smehlaj visi.

... Morda misli na hčer, ki ima nekaj postati,
morda na otro, ki je prejemale petak več,
pa je morala mesto pri pečeh njej oddati.

Hanna je najmlajša - ona skrbi za tri -
njene zagrenjene misli ne vidijo v življenju
nič drugega kot še deset let
deseturnih dni.

- Tudi ona je potegnila bedni kruh
iz boljše plucane roke -
ali mati morda, je prisiljena na kak način
preživljati svoje otroke.

Nad tremi materami teža železobetonskega gradu -
Na razbičenem hrbtu upornega proletariata
tri svinčena bremena nevednosti, skrbi in -

G L A D U -----

BESEDE O TEM, KAR NAM NI USPELO

USPEL NAM NI RAZGOVOR S SKROMNO DRUŽBENO DELAVKO, KI NE ŽELI PISANJA O SEBI, KI NE MARA FOTOGRAFIJ, TELEVIZIJSKIH POSNETKOV, AMPAK IMA RADA DELO.

IN PRAV ZATO, KER LJUBI DELO, O SVOJEM NEUSPEHU NE MOREMO MOLČATI.

- PRED VOJNO JE S STARŠI ZAPUSTILA ZASEDENO PRIMORSKO.

- MED VOJNO SE JE VKLJUČILA V NOB IN PRIŠLA KOT PARTIZANSKA UČITELJICA IJUČEVATI NA PRIMORSKO, V KRAJE, KJER JE BILA SLOVENSKA BESEDA TOLIKO LET ZATIRANA.

- PO VOJNI JE DELALA - VSIPOVSOD.

- IN ZDAJ DELA KOT ČLANICA ORGANIZACIJE ZB, V DRUŠTVU PRIJATELJEV MLADINE, V TEMELJNI DELEGACIJI VS. IN PRAV GOTOVO ŠE KJE.

DELA IN SVOJEGA DELA NE OBEŠA NA VELIKI ZVON.

IN PRAV ZATO, KER DELA IN KER LJUBI SVOJE DELO, SMO SE HOTELI POGOVORITI Z NJO IN SI UČITI OD NJE.

TUDI NJEN MOLK NAS JE NARSIČESA NAUČIL.

MATERI

Zaplavala je drobna snežinka
in padla na tvoje vroče čelo.
Prhnila je preko hrepenečega mostu sreče v oko
ter postala velika solza...
Padla je, padla je na ovenel cvet tvoje sreče.

Srce se krči v krčih silne bolečine
povsod, kjer pogled se tvoj prebija,
povsod le grenke kaplje bolečine,
padajoče v prepolno kupo upov razvaline...

ODGOVORI NA VPRŠANJA

Si, ker veš, da si.
Si, ker v tebi je,
kar je bilo.
kar je
in kar nikoli ne bo nehalo biti...
Si, ker s strahom in upanjem
zreš v prihodnost, ki ti hiti v objem.
Si, ker si...

KORAK

Poteptana roža,
mrak
in krvnikov korak,
odmev stopinj,
njegov korak,
s časom boj
je moj korak,
dan za dnem
z življenjem v korak,
pogrezam se
v vse globlji,
globlji mrak.

POVEST

Ječeč vzdih
zgubljenih duš
pred hladnim ogledalom
vsakdanjosti.
V migljajočem zenitu
svetilka tiho trepeta
in izbriše sanje
iz srca.
Med prepletenimi
enakonočji
zvencé šum
prosojnih studencev življenja.

Prosojnost neba udarja s sončnimi žarki na zemljo, na asfalt in polja ter ljudi. Delavci čakajo zeleni znak na robu kolone avtomobilov. Še en delovni dan se je iztekkel. Odprta pot pešcem. Truma stopa čez cesto. Pogledaš in jo zagledaš. Med drugimi stopa in se pogovarja s sodelavko. Pozornost pa jo sili, da še ogleduje svet okrog sebe. Kritično presoja okolico. Predvsem zunanost ljudi. Prijateljica ji je nekaj zaupala in že se obema ustnice raztegnejo. Zobje izražajo vedrino, a utrujenost. Tovarniško delo zahteva svoje. V tej tovarni je že marsikaj doživela. Tu je tudi pustila del sebe in svojega prostega časa. Tretjino dneva si služi kruh za ostali dve tretjini. Zatre se v izložbo in hipoma si zaželi razstavljen predmet. To zaupa sodelavki, ki jo spomni, da to že ima. "Seveda, seveda, joj, kako sem trapasta!" si reče in se mimogrede pogleda v ogledalu okna. Korakanje med enakimi kot ona ji je prijetno. Neprijetno pa ji je, ko je v neenaki družbi. Zadnjič jo je na sestanku delavskega sveta občila rdečica. Sama ne ve zakaj, saj je vendar hotela povedati nekaj konstruktivnega. Pa tudi delegat je. Delavke ji zaupajo, sama sebi pa ne zaupa. Prepričana je, da to ni zanjo, čeprav ve, da ji to lahko le koristi in da je to njena osnovna pravica. "To je za šolane, ki so v tem doma, ne za nas fizične delavce. Mi imamo preveč drugih skrbi. Starši doma in domače delo tudi čakajo name. Moram jim vrniti in si ustvariti samostojno življenje s fantom zame. Dobro, da nimam skrbi za zabavo kot dekleta iz oddaljenih krajev. Vsako soboto in nedeljo ter za praznike odidem z njim na ples v hotel ali kamor želim jaz. Lanko bi se sicer še šolala, a nimam več veselja in ne interesa. Preskrbljena sem. V svoji okolici sem uspešna. Moškim sem sicer enaka, vendar v obratni sliki sem negativ, brez katerega slike ne bi bilo. Menim, da nekatere ženske že malo pretiravajo v boju za enakopravnost. V naši družbi smo že enakopravne z moškimi, le še občutek manjvrednosti je tu. Počutim se žensko in menim, da dlje ne smem. Taka sem."

Vem, mama, mnogokrat si bila žalostna zaradi mene.

Vem, mama, mnogokrat si bila ponižana zaradi mene.

Upam, mama, da je vseeno kdaj posijal droben žarek sonca in te razveselil.

Stojiš, nikoli ne poskušaš vzeti od nas niti trohice veselja. Vedno si občana z dobroto in ljubeznijo. Vedno nam vsem daješ, nikdar ne vprašaš niti za trohico veselja.

Vem, mama, zdaj ko nas gledaš, se sprašuješ: "Zakaj tudi oni meni ne dajejo veselja?" Vem, mama.

Mi smo tvoji otroci. V nas je tvoje veselje in tvoj pones. Rodila si nas. In danes smo tvoji troci. In radi te imamo. V nas in v tebi je ista ljubezen. Enaka ljubezen. Ne loči se.

Šele takrat, ko bo naša ljubezen postala drugačna od tvoje, šele takrat jo boš občutila. Šele takrat, ko se bomo ločili, mama, ti bomo lahko vračali veselje.

Takrat mama, ne bomo več otroci. Takrat bomo ljudje!

Strah me je in bojim se, mama, ker bom SAMA.

ONA

Ura je odzvonila, ona pa je še zmeraj ležala. Dovedovala si je, da mora vstati, prebuditi hčer in malo Majo. Posoda od večerje je bila nepomita, mleko še ni bilo skuhano in kavo mora še zmlati, da zet ne bo tečnaril. Vsako jutro, ko je pet minut po zvonjenju ure poleževala v topli postelji, si je dejala, da je vsak dan ista pesem.

Počasi je vstala in si oblekla haljo. Medtem, ko je bila hči v kopalnici, je pripravila zajtrk, zetu nastavila svežo srajco, oblekla vnukinjo in jo tolažila, da gre samo za tisti dan k babici, kajti tako je babica naročila očku. Jutri bo pa spet pri svoji noni.

Mitja je veselo požvižgujoč prišel iz spalnice in začudeno pogledal objokano Majo:

"Kaj pa je tako narobe, punčka moja?"

"Ne grem k babici!" je bruhnila Maja in se stisnila k nji, čeprav se je namaknila k štedilniku. Jezno jo je pogledal in nato otroka.

"Ampak, Maja! Babici moraš vendar voščiti 8. marec. Saj smo se tako dogovorili! S kužkom se boš igrala, z babico boš in... kakaj pravzaprav nočeš iti?" je končno zakričal.

"Babica ne mara otrok. Ko pridejo stare gospe na obisk, moram sedeti na miru. Če pa sva sami, babica samo pleše, jaz pa moram biti zraven tiho in kuža se ne mara z mano igrati. Ne grem, ostanem pri noni!"

Ob tem hrupu je pritekla Sonja. Vse je slišala, zato je vzela otroka v naročje:

"Maja, poglej! pri noni si vsak dan in danes se spodobiš, da greš k babici. Voščiti ji moraš!"

Deklica se je samo namrdnila. Sonja je popila kavo in veselo govorila o praznovanju osmega marca v podjetju. Na hodniku ji je povedala, da se vrnejo šele zvečer in večerja naj bo lahka. Samo Maja je v pozdrav iztegnila ročico in za zaprtimi vrati je slišala obupan otroški glas: "Noni..."

Vsedla se je za mizo in začutila, da je že utrujena. Vedela je, da bo zmeraj huje, saj ima že šestinpetdeset let. Vendar sedaj ni hotela o tem razmišljati. Vnučkinjo ima, za katero mora skrbeti, saj je tako prirerčen otrok. Nasmehnila se je in začutila v telesu znova energijo.

Pospravila je v kuhinji in v sobah, počistila tla, pobrisala prah in se oblekla. Nakupiti mora za večerjo in še k čevljarju mora stopiti. Preden je odšla, se je pogledala v zrcalu. Popravila si je rdečilo in hoder ob ušesu. Bila je zadovoljna sama s seboj, saj se ji je zdelo, da je kar čedna stara mama.

Stopala je mimo izložb, saj nikoli ni marala prodajati zija, toda pred novo tekstilno trgovino se je zmeraj ustavila. Poročne obleke so ji bile tako všeč. Vedela je za vsako čipko in naborek. Najbolj ji je bila všeč obleka s klobučkom in pajčolanom. Ko je bila deklica, si je želela, da bi imela pajčolan, če bi se poročila. Predstavljal se je pravkar poročeno pred magistratom in pajčolan ji skriva solzo sreče. Toda želja je ostala le želja in ko se je resnično poročila, si je morala krilo izposoditi, saj je v pratizanih nosila le hlače. Še celo nosečnost je prebila v hlačah, saj je bila drobna in tudi trebuha ni imela velikega. Tudi kasneje v bolnici je bolničarke niso mogle prepričati, da si obleče široko obleko. V hlačah se je počutila bolj odločno in trdo, še posebej zaradi tega, ker se je Jože boril na Gorenjskem in se je zavedala, da lahko izgubi moža in otrok očeta. Toda, ko je sprejela obvestilo, da je padel, so ji živci popustili. Od tedaj ji je Sonja pomenila življenje. Po vojni se je takoj zaposlila in delala dneve in noči. Bila je sama in vendar tako ponosna. Počutila se je kot levinja, ki ima samo svoj zarod, nima pa krdela. Zato se je morala boriti s podvojeno močjo. Poleg službe je bila aktivna v različnih društvih, skrbela za ostarelega očeta in vzgajala Sonjo. Sonjina razredničarka ji je nekoč dejala, da je Sonja najbolje vzgojeno deklica. Kako je bila takrat ponosna na svojo malo punčko!

Pred izložbo se je pričela smejati sama sebi, zakaj njena mala punčka ima že hčerko. Leta tečejo in vnučka ljubi morda še bolj kot Sonjo.

Zvečer so se vrnili kasneje, kot je pričakovala. Sonja je prinesla šopek vrtnic, ki ji jih je kupil Mitja, nageljne in lep nemizni prt, darilo podjetja. Oba sta bila razpoložena, samo Maja je otožno stopicala po sobi. Zaskrbljeno je opazovala vrakinjo.

Maja se ji je počasi približala: "Noni, oem! marec je praznik vseh mamic in tovarišic, ali ne?"

Demo je prikimala.

"Noni, potem to ni samo praznik babice in mame! Noni, veš... jaz te imam tako rada..."

Nažno se je privila k njej in še dolgo je čutila vlažen poljub na svojih licih.

TAKO MISLIMO.

Ob 8. marcu smo si vedno predstavljali, da je to praznik vseh mater, tihih, skrbnih, moločjih, vedno nek- je ob strani. Vendar pa je lik današnje žene drugačen, kot je bil pred nekaj leti. Danes se lahko ženska zapos- li, kjerkoli želi in s tem dokaže, da je enakopravna. Uspesno se udejstvuje v političnem življenju. Vendar kljub vsemu žena še ni popolnoma enakopravna. Nekateri mošje se še danes niso sprizgnili s tem, da lahko žena delajo na istih delovnih mestih. Za može je to poniževalno.

Naša žena je že v NOB dokazala, da ve, kje je njeno mesto, zavestno je stopila v boj za nove družbene odno- se, za nov svet, bila je enakopraven član revolucionarne- ga gibanja. Danes, po tridesetih letih, se mora še vedno boriti za svoje mesto v družbi.

V naši vasi je v odboru krajevne skupnosti le ena ženska. Največkrat rečejo: "Tja naj hodijo moški, ker i- majo več časa!" Toda, če premislimo, tudi moški si nič kaj preveč ne želijo v takih poslih ženske družbe. Poli- tika v naši vasi se tako tiče le moških. Le če pride do kakšnih važnejših vprašanj, ki se tičejo vasi, včasih žen- ske doma malo "pogodrnjajo", če jim kaj ni všeč, ali pa pohvalijo, če se je uresničil kakšen njih predlog.

Danes ima ženska vse možnosti, da dela in si s tem zagotavlja popolno neodvisnost. V preteklosti ni imela te možnosti in pogostokrat je morala poslušati očitke moža, češ da jo on preživlja, čeprav je doma ves dan gerala.

Sodeč po številnih revijah, filmih in po televizijskem programu spoznamo, da je ženska še vedno ponižana na lahkoten reklamni artikel, predmet erotizma in napačno pojmovane spolnosti.

Ponašamo se z besedami o ženski enakopravnosti, vendar moramo priznati, da se je do nedavnega le s težavo uveljavila v politiki ali znanstvenem raziskovanju. Ključna industrijska in poslovna mesta so še naprej ostala v rokah moških. Če se po naključju kakšna žena tu uveljavi, že lahko slišimo: "Saj to je dedec, ne ženska!"

Ne smemo pozabiti, da delavke zaradi materinstva ne prejemajo samo manj denarja, ampak se jim ta čas zmanjšajo tudi možnosti, da bi sodelovale v družbenem, političnem in samoupravnem delu kolektiva, se strokovno izpopolnjevale, napredovale pri delu in podobno.

Za dan žena bom mami kupila rože in skromno darilo in ob tem pomislila tudi na to, kakšen je moj odnos do matere, kaj naredim, kaj sem naredila zanjo? Še pred nekaj leti mi je bila odveč, celo rada je nisem imela preveč. Sprememba, ki se je zgodila, je popolnoma spremenila moj odnos do nje. Zdaj je ona moj zaveznik, kot sem jaz njen. Nasvete, ki mi jih daje, sprejemam, ker vem, da ima več izkušenj kot jaz. Pozornost, ki ji jo bom izkazala ob osmem marcu, skušam prenesti na vsak dan, ker je ona tieta, kateri sem in bom v življenju najbolj hvaležna in največ dolžna.

IZVIR

GLASILO ŠOLSKEGA CENTRA AJDOVŠČINA

UREDNIŠKI ODBOR

ROJC NEVENKA

ČUK SONJA

BAČAR POLONCA

ČERNIGOJ SLAVICA

FON LUČKA

ŽAHAR MARJAN

STIBILJ TEA

SAMEC ALENKA

ŠELJ MILAN

MENTOR

IVANA PROF. SLAMIČ

TISK

BANDELEJ MIROSLAV

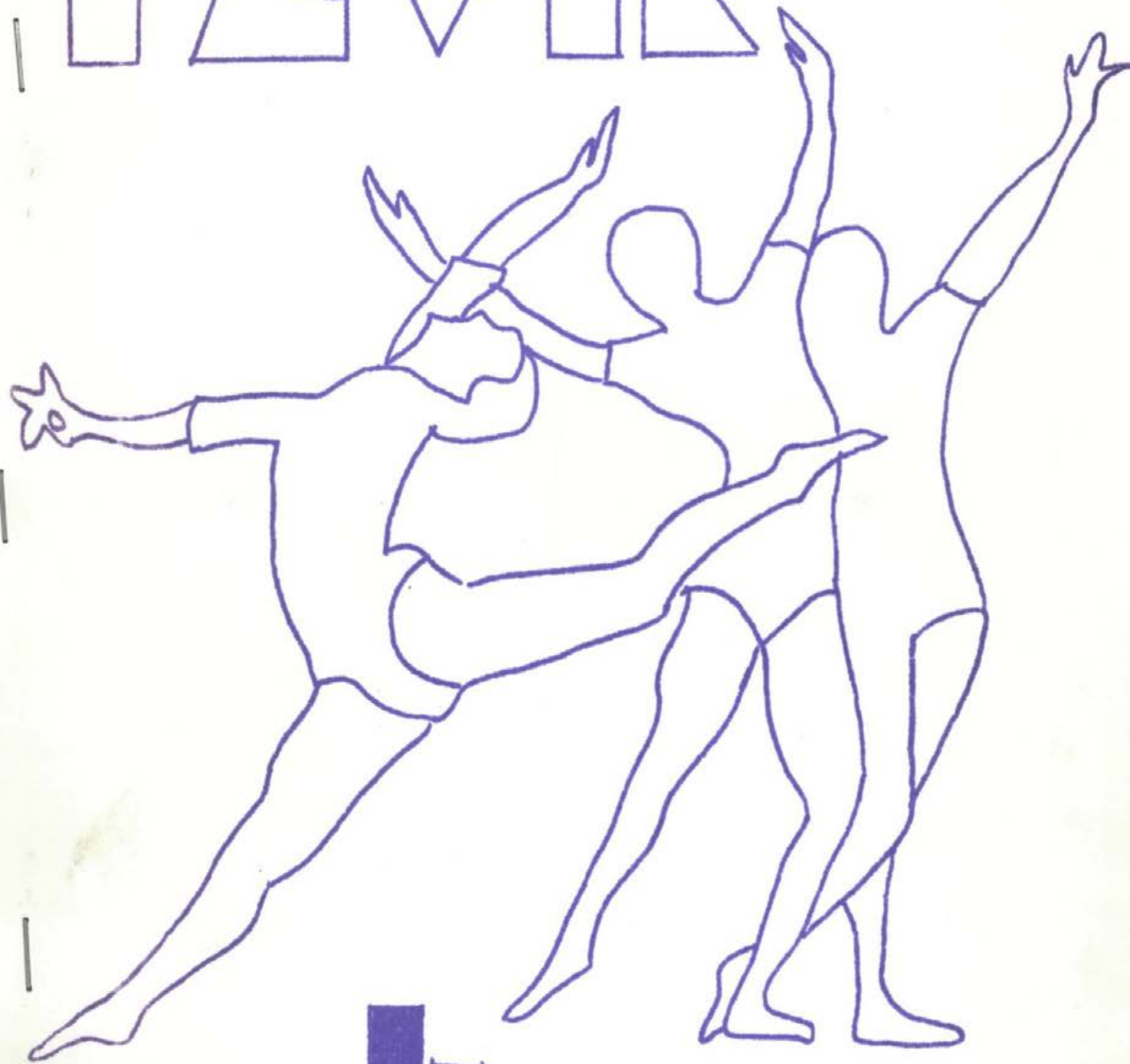
KETE IVO

UŠAJ MIRAN

NASLOVNA STRAN

BATAGELJ MARINKA

IZVIR

ŠČAJDOVŠČINA 76

JAVI

VSE, KAR ČLOVEK RESNIČNO IZ SEBE NAPRAVI, BREZ OZIROV IN BREZ POMISLEKOV, JE ZMEROM DOBRO. PRAV TAKO, KAKOR GOTOVO ČUTITE, KDAJ JE IZPREGOVORJENA ODKRITOSRČNA BESEDA IN KDAJ KONVENCIONALNA. IN SPLOH SEM JAZ PREPRIČAN, DA NE MORE BITI UMETNIK, KDOR NI ODKRITOSRČEN DO ZADNJEGA.

PRVIKRAT JE ČLOVEK OSKRUNIL SVOJO MLADOST, KADAR JE PRVIKRAT MOLČAL, KO MU JE SRCE UKAZOVALO, DA NAJ GOVORI. IZ ŽIVALSKÉ SEBIČNOSTI SE JE RODILA STRAHOPETNOST.

KAKOR STE VIDELI, SEM SMATRAL JUGOSLOVANSKI PROBLEM ZA TO, KAR JE: NAMREČ ZA IZKLJUČNO POLITIČEN PROBLEM. ZA PROBLEM RAZKOSANEGA PLEMENA, KI SE V ŽIVLJENJU ČLOVEŠTVA NE MORE UVELJAVITI, DOKLER SE NE ZDRUŽI V CELOTO. TO JE VSE! KAKŠNO JUGOSLOVANSKO VPRAŠANJE V KULTURNEM ALI CELO JEZIKOVNEM SMISLU ZAME SPLOH NE EKSISTIRA.

VSAKA PED SVOBODE, KI SI JO PRIBORI LJUDSTVO, JE KORAK NAPREJ V KULTURI.

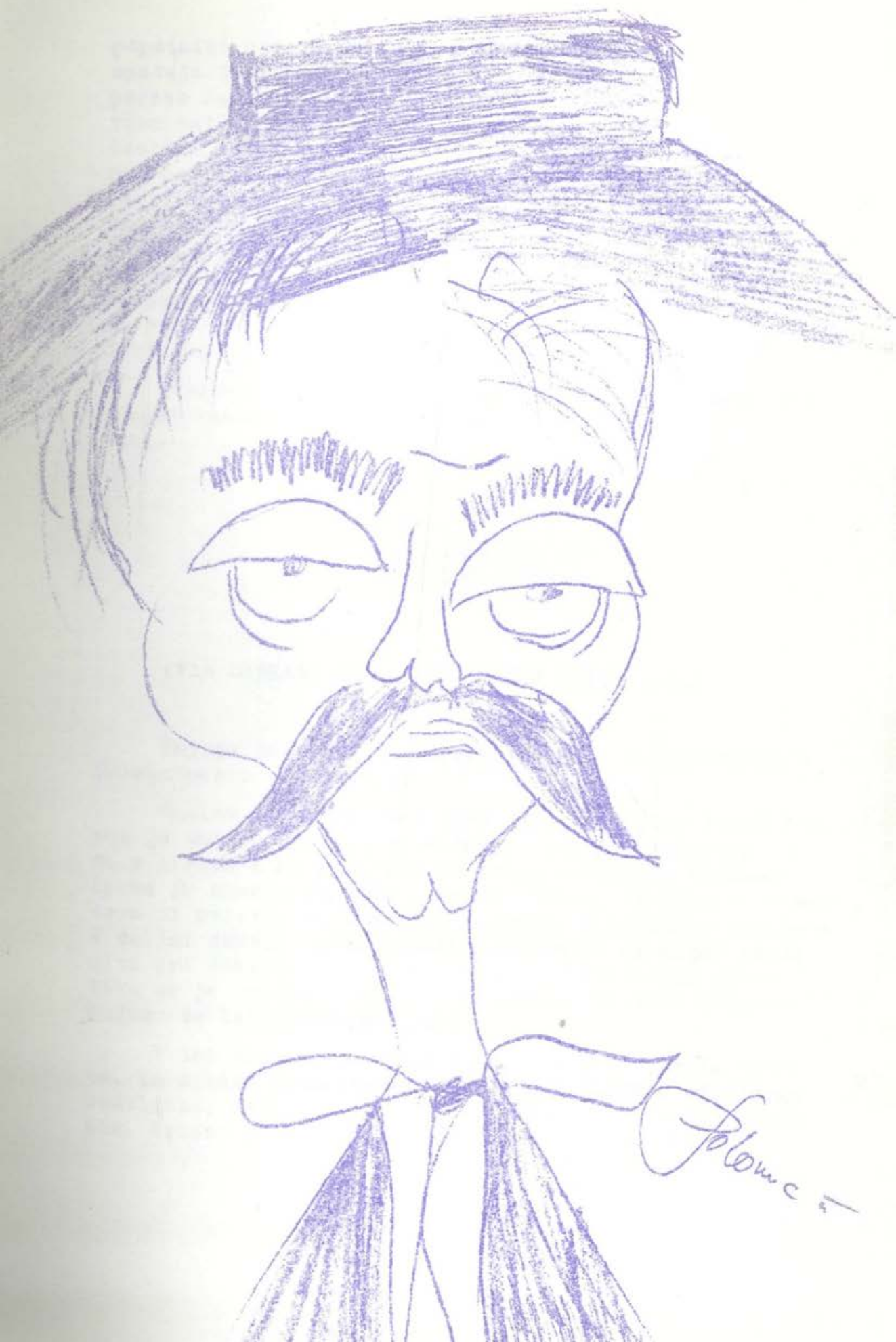
IVAN CANKAR

Ivan Cankar, eden od modernistov, je naš največji pisatelj in pomemben ustvarjalec tudi na političnem področju.

Veliko je preučeval socialni in nacionalni položaj Slovencev in vseh jugoslovanskih narodov. Bil je eden redkih Slovencev, ki so pravilno ocenili položaj naših narodov v tem času. O tem je tudi večkrat govoril. Znan je predvsem njegov govor tržaškim delavcem iz leta 1907 Slovensko ljudstvo in slovenska kultura. Poudarjal je, naj se razvija ljudska kultura in naj se gradi na tem, kar je ustvaril človekov razum. Pomembno pa je tudi njegovo predavanje v Ljubljani 1913 z naslovom Slovenci in Jugoslovani. V tem govoru je odločno zagovarjal mnenje, da je sožitje med vsemi narodi možno le na temelju federativne ureditve. Trdil je tudi, da si moramo Slovenci sami priboriti svobodo.

Prav gotovo pa je Cankar ustvaril največ kot literat. V uvodnem razmišljanju k Krpanovi kobili je zapisal: "Ne v areni literature, v areni življenja sem stal." S tem je poudaril povezanost svojega dela z življenjem, ne pa literarno modnost.

Na začetku svoje ustvarjalne poti se je Cankar zatekal v poezijo. Spoznaval je bedno življenje slovenskega delavstva in kot sin bankrotiranih staršev vso težo revščine okusil tudi na svojih ramah. V poeziji je videl nekaj, kar je ločeno od vsakdanjega življenja. Mislil je, da mu poezija nudi zatočišče pred bedo, krivicami in hlapnavščino. Toda kmalu je spoznal, da tudi v poeziji ni rešitve za vse to. Vanjo se je zatekal predvsem v prvih letih svojega življenja na Dunaju. Ko je živel med delavci v dunajskem predmestju, pa je revščino in krivice spoznal do dna. Svojim sodobnikom je pisal, da je pri nas potrebna politična in socialna revolucija v vsem javnem življenju. Pot pa ji mora utreti literatura. Cankar namreč pravi, da je poslanstvo umetnika kritika in boj. O tem sprégovori predvsem v episu Bela krizantema. Tudi v leposlovnih delih je umetnika postavil na mesto, ki mu ga je pripravil v teoretičnih spisih. Njegovi umetniki so izobčenci.

Follow me

popotniki brez doma in člani črne bratovščine, kamor spadajo tudi razbojniki in tatovi. V povesti Smrt in pogreb Jakoba Nesreče se pisatelj postavlja kot brat vsem najrevnejšim ljudem. Prav tako označi tudi študenta - potepuha v Hlapcu Jerneju, ki ima veliko skupnih potez z umetnikom Petrom iz Pohujšanja v dolini Šentflorjanski. Kasneje je svoja dela razvrstil v tri obdobja. Za prvo pravi, da je romantično, polno sanj, lepote in hrepenenja. V tem času je napisal Jakoba Rudo in Vinjete. Drugo obdobje imenuje obdobje boja, ki ga zaznamujejo drama Za narodov blagor in novele, zbrane v zbirki Knjiga za lahkomišelne ljudi. V tretjem obdobju pa je postavil spomenik materi.

V enem zadnjih del je zapisal, da se je šele sedaj v njem naselil mir, razkol med njim in svetom pa je ostal.

M. K.

IVAN CANKAR: KNJIGA ZA LAHKOMISELNE LJUDI

Knjiga je izšla 20. decembra 1901 pri založniku L. Schwentnerju v Ljubljani.

Naslov in sestav teh novel ter pravljice Kralj Malhus je Cankar večkrat spreminjal, jih preoblikoval, toda v bistvu niso izgubile na svoji vrednosti ničesar. Sprva je nameraval izdati zbirko Onkraj življenja, v katero bi uvrstil tudi Kralja Malhusa, s prvotnim naslovom V daljni deželi. Toda zaradi "ostroti" ni mogel iziti niti pri Aškercu niti pri Govekarju (Slovenski narod). Tako se je odločil, da bo tudi Kralja Malhusa vključil v Knjigo za lahkomišelne ljudi.

V tej knjigi so razen pravljice tudi krajše novelice, in sicer: Spomladanska noč, Iz življenja odličnega rodoljuba, Nezadovoljnost, Iz predmestja, Profesor Kosirnik, Križev pot, Pred ciljem, Krona ter Hudodelec.

Te novele so izpolnjevanje Cankarjevega literarnega programa, ki ga je podal že v Kralju Malfusiu. Tu čitamo njegovo pojmovanje literature, simbolizma, odnos do Nietzscheja in družbeno kritičnega marksizma.

1900 Cankar poudarja, da mora imeti umetnost svoj namen, da mora uveljaviti socialne, politične in filozofske ideje. Vso svojo jezo, 'strup zliiva na papir, kajti le tam lahko pokaže svoje mišljenje.

Pojem lahkomišlni ljudje je uporabil Cankar v tem naslovu predvsem s težnjo, da bi poudaril svoj kritični odnos do ljudi okrog sebe. Ironično pravi:

"Nešteto ljudi si ne prizadeva doumeti resnice, svojega položaja, zakonitosti življenja, temveč si išče omake, ker se bojijo resničnosti - so utrujeni od življenja

Pod vplivom marksističnih teorij se je izoblikovala Cankarjeva misel o preporodu, o revoluciji človeštva.

Kdo so Cankarjevi junaki? To so neživi birokrati, avtomati takratnega kapitalističnega sistema, potuhnjenici, ki se vse življenje klanjajo in hlapijo za nečim boljšim, najprej uporabljajo samo diplomacijo in prebrisanost, kasneje tudi nasilje človeka nad človekom. Tak primer je v noveli Spomladanska noč (1900 - sprva Dionizijska noč), ki predstavlja nekak prolog programu njegovih novel te knjige. Ostro kritizira vklenjenost v togo družbo, v filistrstvo in človeka brez vrednot. Satirični sta tudi noveli Iz življenja odličnega rodeljuba (1900) ter Nezasadovoljnost (1901). Cankar razmišlja že o narodu in o usodi naroda - najprej postavi v dogajanje berača, ki se spoprijatelji s hudičem, hudič mu pomaga iz siromaštva. Toda ta hudič nagrajuje samo tistega, ki ne hlapčuje in se ne klanja, ki je moč, ki zna samo misliti in ustvarjati svojo pot.

"Tisti, ki hlapčuje je golazen," Cankarjeve želje so rasle visoko. Pravi, da krščanska skromnost koplje narodu grob, in obenem zahteva revolucionarnost slehernega naroda, predvsem misli na Slovence. Zaveda se, da je bogastvo v svobodi in ne v premoženju, tega se zave na koncu tudi berač, ki zahrepeni po neskončnem nebu, po zvezdah in joče po zapravljeni mladosti.

Skoraj ista misel je prisotna v noveli Profesor Kosirnik (1901). Nekako nadaljuje jok berača za njegovo zapravljeno mladostjo:

"Kaj je hrepenenje po mladosti drugega kot hrepenenje po svobodi? Moja mladost je bila tesna in grenka, ne spominjam se ene same ure, da bi bil globoko v srcu vesel svojega življenja."

O narodu razvija prav tako misel in s tem poudarja svoj trdni program:

"Vedel je, kako se je veseli in krepki narod polagoma pomehkužil in pohujšal pod vplivom krščanstva in njegovih hlapčevskih nauk... Jermeni različnih gospodov so mu rezali iz hrbta meso in strahovita, stoletna bolečina ga je storila dovzetnega za nauk ponižnosti in samozatajevanja."

Samo z revolucijo se lahko uprejo tedanji gnili družbi, ki jo Cankar zaničuje. Toda - vse naokrog je mrtvo. Tu pa tam nekdo v pijanosti izbruhne, pove več kot bi smel, že ga gledajo kot blazneža, ne moreš drugače, kot da sam sebe zatajiš in se prebijaš naprej skozi temo.

Čez čas spoznaš, da so bile to le mladostne sanje, le upanje, neskončne sanje za boljšim življenjem, nazadnje spoznaš, da je tvoje življenje zavrženo, da boš umrl in le še smrt ti predstavlja rešitev iz strašnega nerešljivega kroga - to je Cankar izpovedal v noveli Pred ciljem (1901).

In kaj je dovolj, da spoznaš to gnilo, mrtvo družbo? Postavi pred njih hudodelca - morilca, ki ga rabelj pelje na morišče. Takrat posameznik in družba obnemi, obstane brez moči - tako pred rabljem, kakor pred hudodelčevo osebnostjo in močjo - Hudodelec (1901).

Mislím, da sodíjo novele Iz predmestja, Križev pot ter Krona nekako skupaj. Tu je posebel Cankar v svet proletarcev in njihovih bednih, zgođaj ostarelih otrok. Kapitalizem je prikazal z najbolj surove strani, prav v trenutku, ko uničuje in zastruplja novi rod - otroke.

Kdo so Anka, Marko, Pavla? To so otroci dunajskega predmestja, ki iz dneva v dan sanjajo o polni mizi belega kruha, potice, kolačev... Včasih bi jim pomenila ena mala drobna marelica več, kakor celo premoženje. Toda svet je krut, gospoda jih neusmiljeno tlači in gazi po njih, nazadnje jih uničuje še duševno - z odkritim ponižanjem. Njihov svet je temen, umazan, sestradan, solze so kot svinec težke kaplje. Te novele so toliko bolj žgoče, ker imajo avtobiografske poteze. Tudi on je sanjal in upal, da ko bo odšel v šole, bo postal "gospod".

Največkrat postanejo Cankarjevi otroci nedolžne žrtve surovega in krutega imperializma, ki se zgrinja in duši narod.

Snov za te novele je dobil Cankar na Dunaju, v proletarski družini, kjer je živel.

IVAN CANKAR: KRALJ MALHUS

Pravljico Kralj Malhus je nameraval izdati v zbirki Onkraj življenja, toda zaradi svojega programa je doživela neodobravanje in zato jo je Cankar uvrstil v Knjigo za lakomiselne ljudi, kjer ji je dal izjemen poudarek s postavitvijo na konec knjige. Sklepno mesto ji daje prizvok epiloga.

Svoj odnos do religije, vloge poameznika in njegove vloge, do družbe, do licemerstva, do socialne demokracije - vse je zliil v pravljico Kralj Malhus.

Zelo pikro in posmehljivo prikaže bralcem kralja in njegovo vlogo. Vse, kar je osebnost v kralju samem, je beseda kralj, v katero se skriva pred svetom. Kralj kot človek ni vreden niti samega sebe, kaj šele, da bi vladal nad vsem narodom. In zopet pride na dan Cankarjeva zahteva po revolucionarnosti naroda:

"Narod, ki se zaveda svojih koristi, ne pozna tolerance, ne pravice, ne zakona; z zvijačo in še prej z brezobzirnostjo doseže, kar mu je drago, a drugi dobe rešpekt pred njim; narod pa, ki se sklicuje ob vsaki priložnosti na sveta prava in na različne paragrafe ter spravlja dobljene klofute ponižno v žep, tak narod ne doseže nikoli ničesar in je drugim po pravici v zasmeh..."

Cankar ne verjame v nobene etične zakone, kajti, kdor si česa zaželi, tisto tudi dobi... tako ali drugače:

"V naravi je namreč ljudem, da se poslužujejo najprvo zvijače in vpljudnega hinavstva, potem šele nasilnosti..."

In kakšni so bili odmevi po izidu 20. decembra 1901 v slovenskih kulturnih krogih? Dobri in slabi.

Marca 1902 je objavil zelo ugodno kritiko Josip Kostanjevec. V reviji Dom in svet je bila januarja 1902 objavljena kritika dr. Evgena Lampeta.

Cankarja ocenjuje kot nezadovoljneža, ki da se norčuje iz preteklosti, zamuje sedanost in topo gleda v motno prihodnost. Išče nasladi v tem, da se norčuje iz vsega, najbolj pa iz tega, kar mu je nedosegljivo. Pravi, da hoče Cankar postaviti na prestol Parnasa nališpano karikaturu.

Dalje imenuje Cankarja histeričnega dekadenta, ki zdravemu ljudstvu očita, da je pomehkuženo.

"Dekadent misli, da je neskončno vzvišen, a nam se zdi neskončno nizek."

Cankarja primerja z nevernikom, ki se trudi, da bi bil slabši, kot je.

Mislím, da je Cankarjeva moč pisanja še danes, po tolikih letih, neprekosljiva. da je njegova literatura sveža in aktualna. Bil je dovolj moža že zato, ker je pisal to, kar je sam hotel, ker se ni prodal in ni klečeplazil. Svoj um, svoje sposobnosti je zliil v dela, ki so resnično dvigala revolucionarno kri njegovih rojakov in ki so budila nacionalno zavest. Kljub stalni zli usodi, ki ga je spremljala, ni odnehal, gledal je naprej, v prihodnost, in ta pogled ga je silil k življenju in ustvarjanju.

A. T., B. D., R. S.

IVAN CANKAR: KAKO SEM POSTAL SOCIALIST

Praktična znanja iz psihologije obiskuje šestnajst dijakov iz 3. a in 3. b razreda. Naša mentorica je Mira prof. Novakova. Naš cilj je seznaniti se z grupno dinamiko. S tega stališča smo obravnavali Cankarjev članek "Kako sem postal socialist". Članek smo najprej prebrali doma, tako da smo tekst poznali, nato pa smo o njem diskutirali.

V njem Cankar opisuje svojo pot od dijaka do socialista. Do Avstrije je imel radikalen odnos, primerja jo s "tisto spolzko črno-žolto živaljo, ki se lena in smrdeča plazi po tleh, ki ji pravimo mošerad". Kritizira tudi

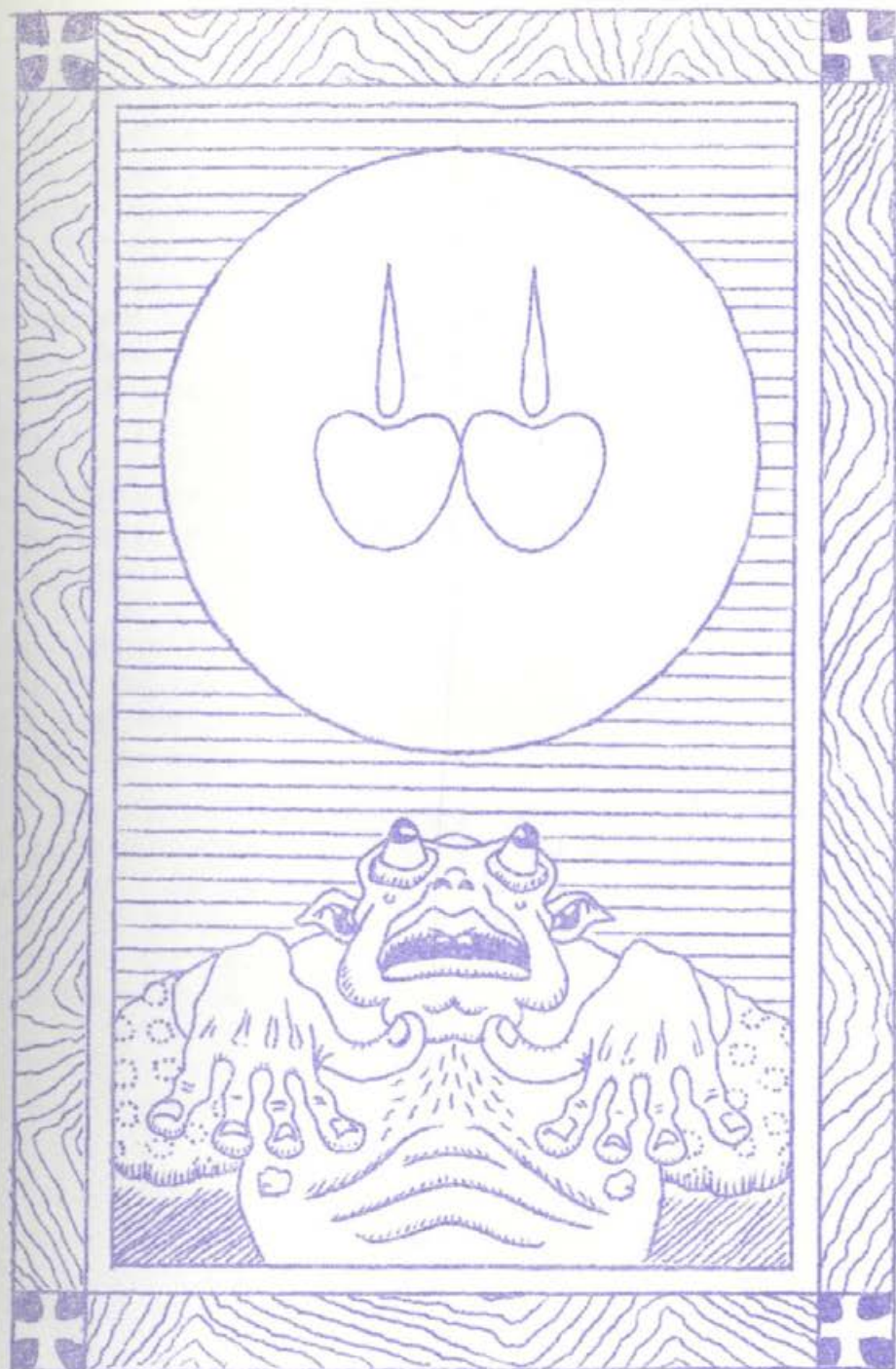
slovensko malomeščanstvo, ki "ni stalo kulturno niti posebno no visoko, politično je bilo nezrelo, zbegano in brez oblik, gospodarsko pa v zadnjih desetletjih strahotno propadlo." Malomeščansko mladost so izrabili klerikalci, ki so pritegnili na svojo stran kmete - večino slovenskega prebivalstva in vprašanje vere postavili pred nacionalno vprašanje. Tema po robu so se postavili mladi: "Ali sam plemenitost v mi-slih in volji ne zaleže, ker ni drugih, trdnjših temeljev, kjer vsled pomanjkjive šolske in domače vzgoje ni obale znanja, izkustva pa nič."

Podá kritiko šolskega sistema: "Kolikor avstrijski študent pridobi močnosti, si je mora tako rekoč spotoma in na skrivaj pobrati na cesti; domača vzgoja mu je dala malo, šolska pa nič. Trdim celo, da šole, s kakršnimi nas je bil avstrijski Bog udaril, ovirajo duševni razvoj človeka; da nam, rekel bi, zaplankajo razum, ker ga stiskajo ter po navadi v časoma ree potisnejo v eno samo tesno strugo. C. kr. šole so bile že prvotno ustanovljene za posel, da vzgajajo c. kr. uradnike; ne vzgoje pa niti takih ne, temveč le c. kr. pisalne stroje."

Mladenič, ki je napravil maturo, je bil sposoben živeti v Rimskem cesarstvu, znal je dovolj (zakone) agrarne zakonodaje v rimski republiki, ni pa vedel za volilni red kranjske občine. Tako se v takratni Avstroogrski ni znašel, kaj šele da bi stanje spremenil. kmalu je občutil, da nekaj na svetu ni v redu, začel se je zanimati za stvari okoli sebe, spoznavati svet, študirati, vendar se je pokazala pomanjkjivost šolske vzgoje, ker stvari ni razumel. Iz okrutnega sveta resničnosti, krivičnosti, bede, zlobe in hinavstva se je zatekel v poezijo, o kateri je mislil, da je vzeta iz grdega voakdanjega življenja.

Za obdobje prvih dunajskih let je značilen beg iz vsakdanjosti v poezijo, nezadovoljnost s svetom si je našla strugo v literaturi. Vendar je začutil, "da je treba spoznati tiste sile, ki gnatejo življenje posameznika, naroda in človeštva, ne pa se jim vdati na slepo ter sanjati o zvezdah." študentarija je le politizirala, zavpila je malo krepkejši živi oklic, toda stanje se zaradi tega ni spremenilo. Idealisti so ostali v ozadju in so utihnili, narodna napredna stranka se ni poglobila ne pomladila, razdrobila se je v sebi; posurovela je in šla nezdržno svojo pot navzdol.

H. S.

HINKO SMREKAR : ILUSTRACIJA ZA „MILANA IN MILENO“

Marc Suran

Cankar je stanoval v šestnajstem dunajskem okraju, ki je bil podoben eni sami ogromni delavnici. Ni bil le trdnjava socialne demokracije, temveč dom uboštva in jetike. Tu je lahko spoznal vse krivice in grozote avstrijske monarhije. Krivičnost ali beda sta se razkazovali na cesti, kamorkoli je stopil. Spoznal je, da to ni samo bolezen avstroogrške monarhije temveč celotnega kapitalističnega sistema. Nekateri so hoteli ta znamenja zbrisati, vendar vse to ni nič pomagalo, bolezen ostane in telo gnije dalje. Krivice, ki jih je doživljal, so se v njem kopičile, potlačil jih je v podzavest, od koder so vstajale v vsej svoji grozoti. Opisoval jih je v satiri, tragiki in paradoksi. Zato so ga imeli za pesimista, vendar je bil v vsem svojem bistvu optimist, ker sicer ne bi delal in se trudil, če bi vedel, da je vse zastoj. Upal je v bodočnost slovenskega naroda, trdno je bil prepričan, da pride do političnega združenja v republiki enakopravnih in enakovrednih jugoslovenskih narodov. Zaradi programiranja republike je bil Cankar obsojen na teden dni zapora.

Nikoli ni imel velikega zaupanja do pameti in poštenosti malomeščanskih dnevnikov, do poštenosti še posebno ne. Pisali so, da se voditelji socialne demokracije pasejo na delavskih žuljih, vendar je kmalu ločil organiziranega delavca od "divjaka". "Morda ni živel nič laže od drugih, morda je bil tudi sam že okusil, kaj se pravi brezposelnost in beda; vse na njem je razodevalo ponos in samozavest, vero vase in v prihodnost; torej same čednosti, ki jih je v Slovencih preklicano malo, v slovenskem meščanstvu pa čisto nič."

Ko jebral znanstvene knjige o socializmu, je spoznal, da ne bere novega, tujega evangelija, temveč da je bilo vse to spoznanje že ob mukah in dvomih sam v sebi doživel. Znanost in zgodovina sta mu dokazali to, kar mu je bilo povedalo življenje samo. Preplezati je moral "devetkrat devet plotov, ki mu jih stavijo stari, priučeni fraki, dokler mu trpkost, stud, "narodni", "napredni" in "krščanski" politiki ter naposled znanstveno spoznanje ne pokažejo tistih ciljev, ki so vredni njegovega razuma in njegovega srca. Cankar si je tako politično prepričanje in svetovno naziranje pridobil sam, zato mu ga ni mogla odvzeti nobena sila. Kot politični mislec, kot človek je v še popolnoma nejasnih časih slovenske zgodovine videl pot slovenskega naroda, kakršno bi morali iti in kakršno se mu njegovi pravi voditelji

pokazali leta 1941. Videl je, da je socializem družbena oblika bodočnosti in da ima vsak narod pravico in dolžnost iskati lastno pot do socializma.

Ma smo Cankarjevi dediči. Dediči pisatelja, socialista, človeka, kar nas obvezuje njegove ideje nadaljevati.

NAŠA BALADA

ljudje z betonom poznate moža upornika
 iz grupe ljudstva
 ostaja na mrzlem betonu
 daleč od žara vklenjenih kristalov v telesnih
 gnetah
 gnete kot teate v betonaki skledi
 ne narašča zaradi plehkosti in
 pomanjkanja toplote
 kuhinja s slanimi kuharji je prazna
 pozimi smo pri peči
 pojdimo v slane morje delat
 sončno vročino vetra za mrzel beton
 in za gibanje moža iz družbenega dna
 ter za njegove brate bližje pod vrhom
 bližje nam in našim rokam
 pustimo lestve in pojdimo po stopnicah

NAPOJ IN SETEV

prenehalo mu je pisati pero
 zato je odšel k vodi s kozarcem
 da bi pisal
 izlita čustva izgubljenega prepričanja
 da bi prepovedal ljubezen narodu
 da bi ga ljudje vsrkali vase in v delo
 da bi napisal kritiko dobe
 da bi sprejemal in dajal pečat
 kontakt z domovino ga je lepil
 na gospoda stotnika in
 prosil za črnilo
 rdečo kri za sled svoje roke
 preganjanje sivine
 in rdečo življenjsko nit v ljudskem
 življenju

J. T.

PLOD

zapeljana sestra se je odtujila
 in potopila v rokah čustev
 ni bilo na platnu vetra osušeno
 pri kolu zdravja zapeljano
 tja do trte stresanje smrtnih
 sog dela zaradi pravice
 ustvarjalcev ribjih oči
 pred predmeti kritih rodov
 priloženih na policah v
 katakombah s stražarji
 in strahom pred starim
 restavrirajmo zgodovinske
 arhitekture in preženimo
 strah z očalmi

J. T.

KONCEPCIJA

dekline z vrano
 in mrtvimi pogledi
 naprej
 lesk zlobe
 odseva z njenih rok
 črvov poln stas
 prsi izpite
 las ni več na krogli
 ideja se je rodila in odšla v kamnolom obupa
 dekline beži
 čez črna žitna polja
 za njo leti vrana
 pred preklinjanjem sonca
 zaradi uničenja črnih žitnih polj
 plave krasteče so z idejo v kamnolomu
 ideja je šla v nič
 iskala je partnerja
 v senci ljubezni
 in v svetlobi zla
 a ga ni našla
 ker je partner našel njo
 in ugotovil da je
 nerodovitna

J. T.

SLOVENSKO LJUDSTVO IN SLOVENSKA KULTURA

Vračal sem se proti domu in si prepeval tisto Tri dni in pol ne gremo še domov. Moralo je biti že precej pozno, zakaj na cesti sem bil le jaz in poulične svetilke. Lepo smo se imeli, kaj je že bilo? Rojstni dan? Poroka? Ali kar tako? Lepo je bilo.

Kar na lepem pa zaslišim, kako skupaj s svetlobo uha-jajo skozi okno ubrani glasovi zborovskega petja. "Vadijo, svetilka moja, vadijo." In njihovo kdo ve koliko glasno petje me je tako prevzelo, da sem se zazdel sam sebi majhen in nesramno pokvarjen. "Oni vadijo, jaz sem pa tako nekulturen kot Ali Baba," me je spreletelo in mrzlično sem začel iskati v sebi tisto prirojeno potrebo po kulturi, ki jo ima ba-je vsak, saj se kljub vsemu nisem mogel sprijazniti z dejstvom, da sem čisto navadno živinče.

Nekje v levem notranjem žepu saknjica sem res našel neko drobno stvar, za katero sem najprej mislil, da je pajkov zapredek ali kaj takega. Ko pa sem si stvar поблиže ogledal, sem opazil na bubi zabrušene črke: Potreba po kulturi. Držal sem to še neizleženo bubo v roki in ko sem jo tako grel, so se mi po glavi motale najrazličnejše črne in sebe obsojajoče misli. Naenkrat sem začutil, da se mi v rokah nekaj premika. "Izleglo se bo, izleglo se bo!" sem zatulil in res je začelo nekaj nežnega lesti iz zapredka, že sem razložil roko, še eno roko, nato glavo, razmršene lase in brke. "Moj bog, saj to je Cankar, zakaj resnica božja: v roki mi je stal Cankar, pomanjšan sicer, toda čisto pravi Cankar, kar me je nemalo zmedlo.

"Cankare, o! Cankare! Tu pred tabo stojim in priznam, da sem kriv. Moja krivda je, da sem zadnjič namesto v gledališče odšel s prijatelji v Argonavte, toda rekli so: "Kaj boš hodil v gledališče, tja lahko greš kadar hočeš, take prilike pa nimaš vsak dan." Priznam, da sem spet enkrat šel na rokometno tekmo namesto na otvoritev galerije, toda igralo je moje moštvo in tega res nisem mogel izpustiti. Spet priznam, da nisem udeležil koncerta Tria Lorenz, zakaj prijatelj je bil strašno na volji in je vsem plačeval, kar je tudi izredno redka prilika. Nato moram priznati, da že tri leta nisem prebral..."

Toda Cankar me sploh ni poslušal. Navdušeno je mahal s rokami: "Ljudstvo je postavilo svojo težko nogo na tilnik tema zlaganemu narodu in zlaganemu narodnjaštvu, tako da danes samo trga sadove s vistega drevesa, ki so ga kulturni tlačani za svoje nehvaležne gospodarje sadili ter ga gnojili s svojo srčno krvjo! - Vse, kar so delali, kar so ustvarili, vse, za kar so trpeli in umirali naši delavci - od Trubarja do Dalmatina, do Matije Gubca in pantarskih kmetov - do Prešerna in Ketteja in do vseh tistih, ki so trpeli in delali v mojem času - vse to je danes svobodna last svobodnega ljudstva! Lepa je naša domovina!"

"Da, lepa, lepa: Triglav in Postojnska jama in to. Toda kaj pa kultura, kultura je na pau!" sem mu oporekal.

Toda Cankar - kot da me ni slišal. Vneto je razkladal, da je danes tako v Sloveniji, kot si je on le želel, da bi bilo. Da smo danes dosegli vse tisto, za kar se je on boril, da je končno srečen, kajti njegove sanje so se mu uresničile in podobno.

"Kakšne sanje! Dvorane so prazne, igralci nastopajo za nekaj deset ljudi, galerija je osamljena, na knjigah se nabira praš.."

Toda Cankar je še kar naprej vztrajal pri svojem in sploh je govoril zelo čudne stvari, tako da ga nisem nič razumel: da je danes raj na zemlji, da pa človek nikdar ni zadovoljen in da je tako tudi prav. Sploh pa mislim, da to ni bil pravi Cankar. Zato sem ga pustil, naj sam filozofira, jaz pa sem se odločil, da grem med ljudi in v njih prebujam potrebo po kulturi.

Tako sem se znašel v nekem prostoru, ki ga je napolnjevala glasna muzika in v katerem je kar vrelo ljudi. Stopil sem tja spredaj, da bi me lahko vsi videli in začel govoriti nekaj o kulturnih tradicijah našega naroda, ki mi prav, da jih zametujemo, ko bi jih morali ohranjati in razvijati.

Toda nihče me ni poslušal in nazadnje stopi nekdo k meni, me prime za ovratnik in me dokaj nekulturno vrže na prosto.

Počutil sem se strašno prevaranega in zavrženega, ko sem tako sam sedel v parku in s paličico risal kroge v pesek ter razmišljal o tem, kateri kemični element tako

nesramno negativno vpliva na ljudi, da jim sploh ni nič ne do kulture, ne do umetnosti. Ker si nisem upal nobenega od stotreh kar tako odkrito napasti in obsoditi, sem se odločil, da bom izvedel anketo z enim samim v nebo vpijočim vprašanjem: "Kaj, za vraga, bi bilo treba storiti, da bi se udeleževali kulturnih prireditev?" Anketiral sem kar vse od kraja, ljudi velike in majhne, okrogle in špičaste, šolane in tiste, ki še bodo šolani, ljudi pri tekočem traku in ljudi za katedrom ter prišel do prav zanimivih spoznanj. In kar je bistveno: odgovori so resnično prinašali rešitev našega kulturnega problema:

1. Potrebna je le boljša organizacija, zakaj na organizaciji sloni ves svet in brez nje ni mogoče shajati na nobenem področju. Če hoče postati kultura bolj množična, bi se morala povezati s športom in uskladiti svoje prireditve s športnimi prireditvami, zakaj popolnoma jasno je, da kultura, ki misli športu konkurirati, v tekmi za publiko ne more zmagati.

2. Kultura bi imela pred seboj svetlo bodočnost, če bi prodajali ne le vstopnice za kulturno prireditev, ampak vstopnice s konzumacijo, zakaj človek je že tako ustvarjen, da mu gre ljubezen skozi želodec in zmotno bi bilo misliti, da to za ljubezen do kulture ne velja.

3. Dobro bi bilo, če bi delili v koncertnih dvoranah free pivo, tako bi naša kultura dosegla naravnost tropski razcvet.

4. Veliko boljše za našo kulturo bi bilo, če bi prirejali na kulturnih prireditvah razna žrebanja in srečolove, zakaj človeka vedno razveseli skromno darilce.

5. Najboljši pa je tatarski biftek.

PRELIVANJE

Tako neskončen
 je spomin na tvoje dlani
 in globoko tople oči,
 kot nekoč v materinem naročju.
 Iz srca sem prelil
 vse skrivnosti in svetinje
 v tvojo razprto misel.
 Z nama - večni čas,
 saj se lahko srečava
 nekje v brezmejnem
 in penečem toku življenja.

TIHOŽITJE

Še vedno si moje upanje,
 upanje v sonce,
 ki so ga raztrgali
 nevihtno svinčeni oblaki,
 kot lačne zveri
 v peščenih morjih puščav.
 Blaga zelenina
 na najinem drevesu življenja
 zašepeta pod dlanjo
 utrujenega vetra,
 ki nosi v mehki duši
 sled Tebe in mene -
 sopornikov v neskončen svet.

ODPOVED

Nocoj ostajam sam
 s svojo neskončno bolečino
 razbitega hrepenenja
 in upanja v ljubezen,
 ki te spremlja,
 kot Usoda in smisel
 med življenjem in smrtjo.
 Srce ječi pod težo njenih besed,
 in vem, da bi bilo bolje,
 če je ne bi nikdar srečal.

Trpeti moram molče
 za vsako kapljo krvi -
 to je moja izpoved
 in najdražja poezija.
 Ostro je spoznanje,
 ko vidiš svojo pot
 skozi blaten zrak sam,
 in ne smeš ljubiti -
 obsojenec rojen za večni beg
 pred spominom Njene duše
 vžgane v koprnečo bojazen.
 Odidi v večer...

K. F.

ŽRTVE MODE BUM BUM

Človek, najvišje razvito bitje sveta, človek, ki si je uspel podrediti naravo in jo dopolniti s svojimi kreacijami. Človek, ki je svoj genij obrnil proti samemu sebi, človek z atomsko bombo, človek z vodikovo bombo, človek z bombami. Človek - vojak. Vojak, vojna, vojno stanje, vojaški rok. Tridesetletna vojna, sedemletna vojna, štiriletna vojna, vojna brez konca, krivična vojna. Vojna, ki terja žrtve: padli na fronti, padli za svobodo, padli kot talci, padajo najboljši - slava jim. Samo v Jugoslaviji milijon sedemsto žrtev mode bum bum.

Žrtve mode bum bum - recital na nov in izredno učinkovit način, prežet z idejo humanizma in antimilitarizma.

Svet je razdeljen na dva dela. Svet militaristov, ki ga predstavljajo moški manekeni, grob in brezoseben, brez razumevanja, fanatičen in zaverovan sam vase. Njegovo nasprotje predstavlja ljudstvo, ki ga upodabljajo ženske. Ljudstvo, ki je na dnu, obsojeno na mirno prenašanje krivic, obsojeno na pasivno trpljenje, neupoštevano in brez pravic.

Žrtve mode bum bum - dialog dveh svetov: sveta militaristov, ki je aktiven in katerega dejanja se odražajo na množicah, in svet navadnih ljudi, svet civilistov, ki je pasiven in tiho požira bolečine, trpljenja in krivice militarističnega sveta. V svetu civilistov se nabira upor, upor zoper vojno, bolezn, pomanjkanja. Besede in besedne igre dobijo novo razsežnost - izražajo tiho trpkost in krivico.

Žrtve mode bum bum - pregled zgodovine človeka, zgodovine polne gorja, krivic, zatiranja in vojn - prikaz rasti najnižjih slojev, ki se skozi stoletja zatiranja in izkoriščanja osvestijo in iz prej pasivne vloge prestopijo v aktivnost. V spoznanju, da si lahko boljše življenje izborijo le sami, nastopijo boj zoper izkoriščanje in zatiranje. Parada uniform se konča z uniformo partizana - uniforme, ki pa ni postavljena proti ljudstvu, ampak je del njega ter simbolizira osveščeno množico in ljudsko revolucijo. Partizanska uniforma, ki ne predstavlja izkoriščanja in krivic, ampak obljublja ljudstvu boljše življenje. Edina uniforma, ki se resnično bori v imenu ljudstva, ki resnično izhaja iz ljudstva, ki resnično sledi željam množice.

Stone

SOLIDARNOST JE KRUH IN VODA, POTREBNA MOJEMU NARODU

Človek živi in umira. Narodi živijo in umirajo. Človeštvo živi.

Človek ne sme in ne more živeti samo zato, ker diha, in umreti samo zato, ker je prenehal dihati. Živi za vrednote, kot so: ljubezen, bratstvo, solidarnost.

Narod, ki obstaja le na papirju, v statistikah specializiranih agencij, ni narod v takem smislu, kot smo ga vajeni. Če bi prebrali: narod, ki eksistira na ozemlju s koordinatami XYZ, je proizvedel deset milijard ton jekla; bi besedo narod z lahkoto izpustili in si mislili: proizvedli so... Ko pa slišimo: ta in ta narod se bori za samostojnost, neodvisnost, se nam zdi beseda narod bistvenega pomena. Kot da je z narodom povezan boj, neprestan boj. Ljudje, ki se čutijo teptani, ogroženi, se bolj zavedajo pripadnosti neki celoti, skupnosti, narodu. Zato se v borbi za obstanek, v borbi za narodno življenje izoblikuje prava podoba naroda.

Veliki narodi se čutijo močne, neogrožene znotraj državnega aparata. Zato hočejo biti močni, neogroženi tudi zunaj svojih meja. Svojo voljo hočejo vsiliti manjšim in šibkejšim. Tega, kar narod čuti, za kar se je boril, mu ni mogoče odvzeti drugače kot na najbolj reakcionaren način. Začenja se ponovna borba za življenje, borba za obstanek. Izkristalizira se podoba naroda, ki pod mečem čuti utripati srce vsakega človeka. Takrat je potrebna solidarnost, podpora temu narodu. Potrebuje jo kot kruha in vode, kot življenje. Narod ve, da večina človeštva čuti z njim, da je njegov boj tudi njihov boj.

Majhni narodi vedo za majhne narode, veliki narodi pa za velike ne vedo, ker mislijo, da so sami naj, naj, naj. Življenje naroda je povezano z življenjem človeka - posameznika in človeštva kot celote. Smrt naroda pa je povezana s smrtjo človeka kot človeka, s smrtjo človekovih vrednot.

SREČANJE Z MARKSISTIČNIM KROŽKOM SREDNJE VZGOJITELJSKE ŠOLE IZ LJUBLJANE

Naš marksistični krožek sestavljajo štiri skupine, mentorica je prof. Novakova. Delo v krožku je izredno zanimivo in privlačno, kar dokazuje veliko število članov. Vsakokrat pregledamo aktualne dogodke po svetu, se pogovorimo o raznih problemih in spoznavamo politično ekonomijo. Letos smo navezali stike z marksističnim krožkom vzgojiteljske šole iz Ljubljane. Najprej smo jih obiskali mi. Pogovarjali smo se o dogmatizmu in klerikalizmu. Debata je bila dokaj živahna, lahko pa bi bila še bolj. Na koncu smo se zmenili za dan, ko nam bodo vrnili obisk.

Tema naslednjega pogovora je bila družina v socialistični družbi. Najprej smo prebrali pripravljene referate o razvoju družine in njene vloge v posameznih obdobjih. Razgovor je bil zelo živahen, saj smo se pogovarjali o družini, v kateri živimo. Oče in mati sta zaposlena, za varstvo otrok pa ni dovolj preskrbljeno. Ko se starša vrneta iz službe, čaka ženo še gospodinjsko delo, moški pa se največkrat zlekne v naslonjač, prebira časopis ter nestrpno pričakuje kosila. Dejstvo je, da tudi v naši družbi delo ženske ni popolnoma enakovredno delu moškega. V ljudeh je še vedno zakoreninjena miselnost, da je ženska ustvarjena za dom in da če dela, dela za luksuz. Tako mišljenje bi pričakovali predvsem pri starejših, vendar je žalostno, da se pojavlja tudi pri nekaterih dijakih, ki bi jim človek pripisoval dokažnjo mero zrelosti.

Poskušali smo najti rešitev, kako bi ženo - mater razbremenili. Tega pa nismo iskali v enakopravni razdelitvi dela, temveč predvsem v institucijah, kot so vzgojnovarstvene ustanove, obrati družbene prehrane in oelodnevna šola.

Debata nam ni dala nobene konkretne rešitve, vendar pa se nam zdi srečanje pomembno, ker nas je prisililo, da o teh problemih razmišljamo.

Zmenili smo se, da se bomo srečali tudi prihodnje leto in upamo, da bo postalo srečanje tradicionalno.

OMLADINA 76

Subotica je bila od 20. do 23. maja že šestnajstič gostitelj mladih komponistov Jugoslavije - udeležencev na tradicionalnem festivalu "Omladina 76".

Festival mladih komponistov je srečanje, ki naj bi dajalo mladim voljo do dela. Je tudi odskočna deska za radio in televizijo in priložnost, da prvič posnamejo svojo skladbo. Kljub tem prednostim subotiško srečanje v festivalski obliki ni prineslo nič novega, za kar bi lahko rekli, da je delo mladih. Skladbe so bile takšne, kot jih lahko slišimo na "Slovenski popevki"... To niti ni čudno, če pomislimo, da so aranžmaje pisali izkušeni komponisti, kot Kornelije Kovač, Bojan Adamič, Jure Robežnik.

Nekaj povsem drugega so bili večerni svobodnih form. Ti ponočni koncerti so potekali v stari stavbi, kjer sta danes mestni muzej in državni arhiv. Predstava se je začela ob enajstih in trajala skoraj celo noč. Tu so izvajalci res lahko predstavili svojo glasbo, ki je v akustični stavbi zazvenela zelo pristno. Nočni koncert "Mi mladi" so sestavljali nastopi glasbenih skupin, mladih pesnikov in literatov ter pogovori o pop glasbi. Tu ni bilo več rivalitete. Mladi pevci, pesniki in igralci niso bili več važni. Važna so bila njihova dela, iskanja novih izraznih možnosti.

Festival "Omladina 76" je bil del centralne svečanosti, posvečene dnevu mladosti in rojstnemu dnevu tovariša Tita. Prestopil je okvire festivala in postal mnogo več - srečanje mladih iz vse Jugoslavije.

TREBUŠA

Mladina primorskih občin se je odločila pomagati Gorenji Trebuši, vasi na obronkih Trnovske planote, pri elektrifikaciji. Vas je odmaknjena, zavita v plašč temnih gozdov in strmin gorskih pečin.

Med drugo svetovno vojno je bila zibelka partizanstva na Primorskem. Slovenski narod, potisnjen v ta "kotel", je bil od nekdaj v obrambi svojih pravic prav tako trd in neupogljiv kot gore, ki ga obdajajo. Oblikovalo ga je trpljenje in trdo življenje. Bili so pod fašistično okupacijo in ljudje so osovobodilni boj sprejeli s odprtimi srci in rokami.

Že 1941 so bili tu prvi partizani. Novembra 1942 je bil ustanovljen terenski odbor, januarja 1943 pa je dala Gorenja Trebuša že 42 borcev. Ljudstvo je trdno prepričano v svojo moč in pravičnost svojega boja prestalo vse napore.

Sovražnik je pričakoval, da bo s terorjem, ubijanjem, požiganjem strl narodno zavest in zlomil prebivalstvo, a je dosegel samo nasprotno.

Gorenja Trebuša je bila med NOB trdnjava molka. Tu so bila tudi središča politična vodstva KP, OF, mladine in žena za Primorsko, ustanovljen je bil IX. korpus.

Partizani so se tu počutili varni, sprejeti so bili kot bojni tovariši. Ljudje so jim bili pripravljene pomagati v vsakem trenutku.

Ti ljudje, ki so toliko žrtvovali za zmago revolucije, so ostali ekonomsko zaostali. Ker si sami ne bi mogli pomagati, je bila naša dolžnost, da jim pomagamo.

PISMO NAŠIH BRIGADIRJEV

23. maja 1976 se je v Gorenji Trebuši, oziroma Partizanski Trebuši, začela MDA Trebuša 76. Prvo izmeno brigadirjev sestavljamo mladi iz ajdovske občine. Vseh skupaj nas je 56, od tega 36 iz gimnazije.

Nekateri so se udeležili delovne akcije že drugič in so zato poznali brigadirsko življenje. Tisti, ki smo letos preživeli brigadirski krst, pa smo se že popolnoma vključili v ta način življenja.

Delovni dan se začne ob 5. uri. V pol ure se umijemo, oblečemo in pozajtrkujemo. Nato se odpravimo proti delovišču, ki nam je vsak dan bliže. Prve dni nam je predstavljal oviro dolga pot, zdaj pa smo "nahiti" s kondicijo.

Brigadirji smo razdeljeni v več skupin. Nekateri kopljejo jame, drugi armirajo drogove, raznašajo material, nekateri pa kopljejo jaške za ozemljitev. Roke so se že privadile krampov in lopat, tako da jih že težko privajamo na svinčnik.

Delamo vsak dan šest do sedem ur. Popoldne imamo predavanja, zvečer pa taborni ogenj ali ples. Popoldanski čas prebijemo ob potoku, ki je idealni prostor za pranje in umivanje.

Naš novi dom je postal združni lom. Domačini so z nami izredno prijazni. Med delom nam prinesejo mleko, vodo, čaj, in zdi se nam, da so z nami zadovoljni.

Upamo, da bomo upravičili sloves MDA. S tem bomo postali drugačni. Delo, s katerim pomagamo ostali Trebuši, nam bo pomagalo, da človekovo delo ne bo več odtujeno.

ZAČETEK - RAZVOJ NOGOMETA V SVETU IN PRI NAS

Mnogo ljudi se amatersko ukvarja z nogometom ali pa se z njim zabava v prostem času, vendar le malokdo od teh ve, kako je nastala ta najpopularnejša igra z žogo na svetu. Zato bom le na kratko opisal razvoj nogometa v Sloveniji.

Nogomet je igra novejšee dobe. Žogo, ki je bila najstarejši igralni pripomoček, so udarjali z nogo. Nekatero igre, vsaj malo podobne današnjemu nogometu, omenjajo v zgodovini že pred našim štetjem. Tsu - chu (cu - ki - potiskavi žogo) igra se je igrala na Kitajskem. Pri igri je sodelovalo veliko število ljudi. Osnovna naloga je bila potisniti žogo med dvema bambusovima palicama. "Nogomet" je tisočletja veljal za simbol rodovitnosti in so ga prištevali k "hrupnim igram", s katerimi so izganjali zle duhove. Že v prvih letih našega štetja so na Kitajskem igrali nogomet po točno določenih pravilih. Podobne igre so igrali v stari Grčiji in Rimu. Grški "episkyros" se je razvil v rimski "harpastum", zelo grobo igro podobno rugbyju. Prvikrat omenjajo nogomet v Evropi leta 1490, na koncu srednjega veka v Firencah, kjer so ga igrali na trgu z nekoliko manjšo in lažjo žogo. Število igralcev je bilo od 20 pa celo do 40.

V Sloveniji se je nogomet razvil s pomočjo študentov, ki so študirali v Pragi. V prvih letih 20. stoletja so tam spoznali nogomet. Navdušeni športnik - oče slovenskega športa, pokojni ing. Stanko Bloudek - je prinesel prvo nogometno žogo in pričel z nogometom v Sloveniji. Prvi slovenski klub je bil ustanovljen na I. moški realni gimnaziji v Ljubljani leta 1908, toda prvi uradni klub smo dobili šele leta 1910, ko so se vsi dijaški klubi združili v srednješolski klub "Hermes". Tega leta je tudi odigral svojo prvo javno tekmo s klubom "Studento sportive" iz Trsta, v katerem so igrali večinoma Slovenci. Končala se je neodločeno 2 : 2. Istega leta je bil v Gorici ustanovljen slovenski nogometni klub "Jugoslavija", s katerim je "Hermes" odigral prijateljsko tekmo 1911. Zmagali so "goričani" z rezultatom 3 : 2. Letnico 1910 štejejo kot začetek nogometa na Primorskem. Leta 1911 je bil v Ljubljani ustanovljen nogometni klub "Ilirija", ki je bil od leta 1913 dalje najboljši slovenski klub ter je veliko let tekmoval v takratni zvezni ligi. Danes je v Sloveniji okoli 150 nogometnih klubov z okoli 7.000 nogometaši - od članov do mladincev, pa do pionirjev.

Vsakemu, ki se hoče ukvarjati z nogometom, bo po branju tega prispevka vsaj delno znan nastanek danes te tako popularne igre. Zaradi svoje "relativne" mladosti, ima nogomet oskrbljeno bodočnost.

E. Silajžič

I Z V I R
GLASILO ŠOLSKEGA CENTRA AJDOVŠČINA

UREDNIŠKI ODBOR

ROJC REVENKA
ČUK SONJA
ILJIĆ VLASTA
BAČAR POLONCA
ČERNIGOJ SLAVICA
PON LUČKA

MENTOR

IVANA PROF. SLAMIČ

TISK

UŠAJ MIRAN
KOREN FRANC
BANDELJ MIROSLAV

NASLOVNA STRAN

BATAGELJ MARINKA